

SPRÅKLIG MÅNGFALD I DIGITALA BIBLIOTEK

**En policyanalys över folkbiblioteks arbete med språklig
inkludering i sina digitala bibliotek**

My Ehrsköld

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Johanna Rivano Eckerdal

År: 2021

Title

Language diversity in digital libraries - A policy analysis of the public libraries' work with language diversity in their digital libraries.

Abstract

The digital age we live in is in constant development and the public libraries have had to adjust to this change partly by providing ebooks, digital audio books and web pages with information for their users. Digital books keep gaining popularity among Swedish citizens. The Swedish Library Act states that in terms of language the public libraries shall pay extra attention to the five national minorities in Sweden and people with another mother tongue than Swedish. The study's aim is to draw attention to language diversity in the public libraries' digital libraries, its availability and see how much focus it gets according to the public libraries' policy documents. 21 library plans from public libraries in 21 municipalities all over Sweden were used for the study's material. The method used to analyze the empirical material was Carol Bacchi's "What's the problem represented to be?", which was developed specifically for analyzing policy documents. The study's results show that the public libraries' library plans represent the problem with language diversity in their digital libraries to be that there aren't enough resources to prioritize language diversity in their digital libraries. The resources include time, budget, digital services and knowledge among the staff. This creates consequences that the language minorities in Sweden are being left out in terms of availability of their native language in the public libraries' digital libraries. While some of the policy documents mention that a few digital services are available, many of them do not. This draws the conclusion that according to the policy documents, language diversity isn't that prioritized in the digital libraries. The policy documents show that the focus in the digital libraries lies more on the Swedish population's digital competence instead.

Keywords

Digital library, public library, ALM, library and information studies, language diversity, minorities, Swedish national minorities, policy document, WPR, Carol Bacchi, digitalt bibliotek, folkbibliotek, ABM, biblioteks- och informationsvetenskap, språklig mångfald, minoriteter, Sveriges nationella minoriteter, policydokument

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Inledning	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Definition av centrala begrepp	8
1.5 Avgränsningar	9
1.6 Uppsatsens disposition	10
2 Bakgrund	11
2.1 Bakgrund	11
2.1.1 Lagar och manifest	12
2.1.2 Sveriges nationella och icke-officiella minoriteter	14
3 Litteraturgenomgång	18
4 Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud	24
4.1 Internationella biblioteket	24
4.2 Världens bibliotek	25
4.3 MTM och Legimus	25
4.4 Polyglutt	25
4.5 Pressreader	26
4.6 Magiska skrinet - Sveriges radio	26
5 Teori och metod	27
5.1 Teoretiskt perspektiv	27
5.1.1 Policy och styrdokument	27
5.1.2 Foucault och diskursanalys	28
5.2 Metod	30
5.2.1 What's the problem represented to be?	30
5.2.1.1 Vad är det för problem (med språklig mångfald i det digitala biblioteket på folkbibliotek) som representeras?	31
5.2.1.2 Vad finns det för antaganden och förutfattade meningar till hur problemet representeras?	31
5.2.1.3 Hur har denna problemrepresentation uppstått?	31
5.2.1.4 Vad anses oproblematiskt i problemrepresentationen? Vad lämnas	

osagt? Kan 'problemet' ses ur ett annat perspektiv?	32
5.2.1.5 Vilka konsekvenser skapas genom problemrepresentationen?	32
5.2.1.6 Hur/var har representationen av problemet uppstått, spridits och försvarats? Hur kan det bli ifrågasatt, avslutas och ersättas?	32
5.2.2 Tidigare forskning med WPR	32
5.2.3 Materialinsamling	33
5.2.4 Urval	34
5.2.5 Genomförande och analys	34
5.2.6 Etiska aspekter	35
6 Resultat och analys	37
6.1 Vad är problemet?	37
6.2. Vilka antaganden görs?	39
6.2.1 Resurser	39
6.2.2 Utbud	42
6.3 Hur har problemrepresentationen uppstått?	43
6.4 Vad anses oproblematiskt och vad blir osagt?	45
6.5 Vilka konsekvenser skapas genom problemrepresentationen?	49
6.6 Hur och var har problemrepresentationen fått dominans?	51
7 Diskussion och slutsatser	54
7.1 Diskussion	54
7.1.1 Prioriteras språklig mångfald?	54
7.1.2 Vad är problemet?	56
7.1.3 Vad får problemrepresentationen för konsekvenser?	57
7.2 Övriga reflektioner	58
7.2.1 Metodreflektion	59
7.3 Slutsatser	60
7.3.1 Framtida forskning	61
Litteraturförteckning	62
Bilaga 1	69
Biblioteksplaner	69

1 Inledning

I detta första kapitel presenteras uppsatsens inledning tillsammans med uppsatsens syfte och frågeställningar. Centrala begrepp, avgränsningar och disposition för uppsatsen beskrivs också.

1.1 Inledning

I Sverige finns det fem nationella minoritetsspråk och åtskilliga andra språk som talas utöver svenska (Kungliga biblioteket 2018a, s. 9). Totalt är det ca 200 språk som talas i Sverige och exklusive svenska är arabiska, spanska, somaliska och kurdiska några av de språk som talas i störst utsträckning (ISO 2020).

Folkbiblioteken i Sverige ska verka för ett demokratiskt samhälle och kunskapsförmedling, och verksamheten ska vara tillgänglig för alla, vilket anges i bibliotekslagen (SFS 2013:801, §2). I bibliotekslagen §5 beskrivs också att biblioteken ska arbeta för prioriterade grupper i relation till språk:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska.

(SFS 2013:801, §5)

Idag lever vi i ett samhälle i ständig digital utveckling där folkbiblioteken erbjuder olika typer av digitala medier i form av e-böcker, e-ljudböcker, e-tidskrifter och hemsidor med information om hur biblioteksverksamheten fungerar. Folkbibliotekens digitala utbud av litteratur och information är främst på svenska men eftersom det talas ca 200 språk i landet, blir frågan hur biblioteken beskriver sitt arbete med språklig mångfald i förhållande till det digitala. Språklig mångfald

innebär både de nationella minoritetsspråken och andra språk som finns i stor utsträckning i Sverige. Folkbiblioteken har varit en viktig del för många personer med annat modersmål än svenska och har reformerat sin verksamhet i samband med ett samhälle i ständig utveckling (Rojas 2017, ss. 150, 153). Fredrik Holmström, för nuvarande verksam vid *Sveriges kommuner och regioner*, och Maria Jacobsson, tidigare verksam vid *Sveriges kommuner och regioner*, (2017, s. 132) betonar att tidvis finns inte möjligheten för folkbibliotek att tillhandahålla medier på alla språk och då fokuserar folkbiblioteken på att erbjuda medier efter de medborgarbehov som finns i kommunerna.

Axiell Medias Elib är den största producenten och distributören av e-böcker och e-ljudböcker i Sverige och används av många folkbibliotek (se exempelvis Stadsbiblioteket i Uppsala 2021; Biblioteken Örnköldsvik 2021). År 2017 var utbudet av Elibs e-litteratur mindre än 20 000 e-böcker. Cirka 10% av alla titlar var på engelska och färre än 2% var på andra språk (Klein 2017, s. 195). Kungliga biblioteket (2020) upptäckte 2019 att inga svenska utgivningar av böcker på de romska eller samiska varieteterna existerade i Epubformat (ett standardformat för e-böcker), och bevisade således Elibs snäva utbud av e-litteratur på andra språk. Det finns dock ett intresse att läsa e-litteratur på andra språk än svenska, vilket går i motsägelse till Elibs smala utbud av litteratur på Sveriges nationella och icke-officiella minoritetsspråk (Klein 2017, s. 195).

Folkbiblioteken har genom bibliotekslagen ett krav på sig att erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att minoriteter – nationella och/eller icke-officiella – ska få ta del av information, föredragsvis på sina modersmål (Holmström och Jacobsson 2017, s. 132; se även SFS 2013:801, §5). Att stå till förfogande av information på olika språk innebär både tillgängliggörande av medier, fysiska som digitala, och i bibliotekens digitala rum; deras hemsidor och hur de förmedlar information där. Men Jesper Klein, tidigare verksam vid Myndigheten för tillgängliga medier och verksamhetsansvarig för Världens Bibliotek (2019a, s. 34), menar att Sverige ligger långt efter, internationellt sett, med digitalisering och tillgänglighet i digitala bibliotek. Med ovanstående information om tillgänglighet, mångfald av språk och det digitala biblioteket som utgångspunkt, uppstår frågor om hur det digitala biblioteket tas i beaktande av folkbiblioteken i förhållande till språklig inkludering och hur problemet beskrivs. I uppsatsen undersöks därför ett urval av Sveriges folkbiblioteks biblioteksplaner med avstamp i forskaren Carol Bacchis (2009) policyanalysmetod “What’s the problem represented to be?”.

Jag intresserade mig för språklig mångfald i digitala bibliotek under höstterminen 2020 då jag i min utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap skrev ett paper som redovisade för bakgrunden av e-boken och om språklig mångfald omfattas i det digitala biblioteksbeståndet ur ett sociotekniskt perspektiv (Ehrsköld 2020). Som ett förberedande arbete inför denna uppsats skrev jag också en forskningsplan (Ehrsköld 2021). Båda arbetena har varit en början till ämnet för denna uppsats och främst forskningsplanen. Inget av de två arbetena är publicerade. Från forskningsplanen till denna uppsats har arbetet utvecklats och förändrats men forskningsplanen har ändå varit en startpunkt för ett antal formuleringar i kapitel 1 “Inledning”, avsnitt 1.2 “Syfte”, kapitel 2 “Bakgrund” och kapitel 3 “Litteraturgenomgång”.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med studien är att uppmärksamma och belysa språklig inkludering och tillgänglighet på folkbiblioteken utöver det fysiska biblioteket, i en tid då digitala redskap fortsätter utvecklas och Sverige är ett land med många olika språk. Det mer specifika syftet att undersöka hur digitala biblioteks språkliga mångfald får fokus hos folkbibliotek i deras biblioteksplaner. Biblioteken ska verka för demokrati och inkludering vilket skall avspeglas i arbetet organisationerna gör. Studien är dock inte till för att värdera eller agitera det fysiska eller det digitala beståndet som bättre eller sämre än det andra. För att nå uppsatsens syfte är målen med undersökningen att se om folkbibliotekens styrdokument talar för språklig mångfald i det digitala biblioteket och hur problemet representeras i styrdokumentet. Vidare är ett mål för att uppnå syftet också att undersöka hur prioriterat det digitala biblioteket är i förhållande till språklig mångfald utifrån folkbibliotekens biblioteksplaner; om mångfald av språk är något som tas i beaktande utöver folkbibliotekens fysiska bestånd och rum.

1.3 Frågeställningar

Nedan presenteras de forskningsfrågor som har formulerats utefter uppsatsens problemformulering och syfte. Frågeställningarna är följande:

- Hur prioriterat är den språkliga mångfalden i folkbibliotekens digitala bibliotek enligt deras biblioteksplaner?

- Hur representeras problemet med ‘språklig mångfald i folkbiblioteks digitala bibliotek’ i folkbiblioteks biblioteksplaner?
- Vad får denna problemrepresentation för konsekvenser?

1.4 Definition av centrala begrepp

I uppsatsen förekommer olika centrala begrepp och nedan definierar jag hur de används i denna uppsats.

Digitalt bibliotek kan innebära mycket, bland annat hårdvaran (datorer, scanner) som finns i det fysiska biblioteksrummet och digitala aktiviteter eller programverksamhet. I denna uppsats avgränsar jag det digitala biblioteket till att vara bibliotekens webbplatser (och relaterade plattformar, se: kapitel 4), informationen på webbplatserna och det digitala utbudet av medier.

Mångkulturell definieras av Nationalencyklopedin (2021b) som någonting som består av många kulturer. I denna uppsats använder jag begreppet i förhållande till Sverige. Utöver den svenska kulturen i Sverige, så finns det många fler kulturer i landet. Sverige är ett mångkulturellt land eftersom det bor människor i landet som tillhör både svensk kultur och andra kulturer.

Språklig mångfald är ett begrepp som förekommer ofta i denna text. Med språklig mångfald menar jag i denna uppsats att det finns många språk, mer än svenska, och att alla dessa språk bildar en stor mängd, mångfald, tillsammans.

Enspråksnorm är ett ord som innebär att ett land har i huvudsak ett språk som talas, skrivs och används. Det kan förekomma flera andra språk i landet men det största språket är det som ses som landets huvudspråk och är det språk invånarna ska tala (se mer under kapitel 2 ”Bakgrund”).

Nationella minoriteter - De nationella minoriteterna i Sverige är romer, sverigefinnar, judar, tornedalingar och urfolket samer (Kulturdepartementet 1999, s. 1). Nationella minoriteter skiljer sig från land till land men när en nationell minoritet i ett annat lands nämns i uppsatsen så förtydligas detta för att inte blanda ihop det med Sveriges nationella minoriteter.

Icke-officiella minoriteter är ett begrepp som jag formulerat för att använda i uppsatsen. Begreppet använder jag synonymt med alla andra minoriteter än de

nationella minoriteterna som finns i Sverige, exempelvis kurder, syrier, thailändare, tyskar, ryssar med flera. Begreppet inkluderar de som flytt eller immigrerat till Sverige men också de som är barn eller barnbarn till immigranter eller har föräldrar som har olika modersmål, vilket innebär mer än ett modersmål för barnet. Detta begrepp inkluderar inte Sveriges nationella minoriteter.

Förvaltningsområden är utsedda områden i Sverige där de som talar meänkieli, samiska och/eller finska har utökade rättigheter (se Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724) under kapitel 2 ”Bakgrund”). De individer som har något av språken som sitt modersmål har rätt att i kontakt med myndigheter inom förvaltningsområden tala eller skriva och få svar på detta språk. Kommuner som tillhör ett förvaltningsområde ska erbjuda undervisning och stöd inom förskola och äldreomsorg på det språk de ansvarar för (Socialstyrelsen 2019). Några kommuner i Sverige är förvaltningsområde för ett av de tre utsedda nationella minoritetsspråken medan några är förvaltningsområde för mer än ett. Ett exempel är Umeå, som är förvaltningsområde för alla tre språken.

1.5 Avgränsningar

Denna uppsats är skriven mellan januari och juni 2021. Det empiriska materialet för studien samlades in mellan februari och mars 2021. Lagar och styrdokument som refereras till i denna uppsats kan komma att ändras och det som rapporteras i denna text är hur lagtexterna och styrdokumenterna sett ut i samtiden när uppsatsen skrivs. För att hålla en tidsram för arbetet har jag fått göra avgränsningar när det kommer till ämne och material. Teckenspråk berörs därför inte i denna uppsats men jag är medveten om att även detta språk är viktigt och ska skyddas och främjas enligt lag (SFS 2009:600, §9). Sveriges nationella minoriteter och icke-officiella minoriteter som bor i Sverige idag har var och en sin egen historia. Utöver en kort sammanfattning kring minoriteters historia i Sverige redovisas inte varje kulturs historia i en historisk detaljerad tidsplan i denna uppsats. Det är dock viktigt att ha i åtanke att alla de som tillhör en nationell minoritet och/eller har ett annat modersmål än svenska har en historia, och inte sällan en historia som innehåller diskriminering.

1.6 Uppsatsens disposition

I kapitel 1 presenteras inledning, syfte och frågeställningar, definition av centrala begrepp avgränsningar och uppsatsens disposition. I kapitel 2 beskrivs bakgrund till uppsatsens ämne i form av olika lagtexter och manifest. En kort sammanfattning om minoriteter i Sverige introduceras också. I kapitel 3 presenteras en litteraturgenomgång i form av tidigare forskning kring minoriteter i Sverige och internationell forskning om minoriteter i andra länder. Det redovisas också för en litteraturgenomgång över relevanta dokument, främst i form av rapporter.

I kapitel 4 redogörs det för en nulägesbeskrivning av ett urval av tjänster folkbiblioteken idag har möjlighet att erbjuda i förhållande till språklig mångfald i det digitala biblioteket. I kapitel 5 presenteras både teori och metod för undersökningen eftersom dessa hör ihop. Här beskrivs de teoretiska utgångspunkterna för uppsatsen. Under metodavsnittet beskrivs det hur upplägget för materialinsamling, urval och genomförande sett ut. I kapitel 5 behandlas också tidigare forskning med metod och teorin, och etiska aspekter i relation till uppsatsens undersökning. Det sjätte kapitlet redovisar resultatet och analysen av det empiriska materialet.

I kapitel 7 presenteras diskussion och slutsatser av analysen och uppsatsen. Här återkopplas syfte och frågeställningar med vad analysen visade och jag reflekterar över svaren på frågeställningarna från analysen. Slutligen följer en lista med referenser och en bilaga med namn och länkar till det empiriska materialet.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenteras en bakgrund till uppsatsens ämne, relevanta lagar och manifest och en kort översikt kring Sveriges nationella och icke-officiella minoriteter.

2.1 Bakgrund

Folkbiblioteken i Sverige erbjuder ett utbud av information och medier i sina digitala bibliotek. Bibliotekens hemsidor innehåller information om verksamheten och medier som e-böcker och e-ljudböcker som kan lånas av låntagare. Under 1990-talet i USA uppstod en rörelse för digitala bibliotek i relation till att world wide web (www, webben) etablerades och datorer i hemmen blev vanligare (Jones 2017, s. 244). Rörelsen skapades av forskare inom datavetenskap och av universitetsbibliotekarier för att göra biblioteken och digitala resurser med information mer tillgängliga, och folkbiblioteken började alltmer tillhandahålla e-böcker (Jones 2017, s. 245). I samband med att webben växte och digital teknik ökade i popularitet mellan slutet av 1990-talet och början av 2000-talet, fanns det förutfattade meningar om att de fysiska folkbiblioteken inte längre skulle kunna existera, men folkbiblioteken fortsatte att ha öppet och utvecklades istället tillsammans med sitt bestånd (Wallén 2014, s. 14). I jämförelse med resten av världen kom e-boken till den svenska bokmarknaden sent (Kulturutskottet 2013, s. 14). Sverige första läsplatta kom 2009 och många trodde då att e-boken skulle dominera bokmarknaden men det gjorde den inte. E-boken fick inte ett så stort genomslag i Sverige som många antagit (Kulturutskottet 2013, s. 8). Formaten för att läsa e-böcker i Sverige var i början individuellt för de flesta plattformar men Epub är idag standardformat för e-böcker (Kungliga biblioteket och Svensk biblioteksörening 2011, s. 8-9).

Axiell Medias Elib är det som Sveriges folkbibliotek idag främst använder som leverantör för e-medier, dels genom den plattform Axiell Media distribuerar medierna men också som en slags aggregator (de förser digitala böcker till biblioteken från bokförlag). Biblioteken hyr in de titlar de vill och betalar sedan

leverantören (Klein 2019b, s. 52). Folkbiblioteken har inte möjlighet att ur ett upphovsrättsperspektiv äga och låna ut e-medier och därför måste de tillhandahålla tjänsten genom avtal. Klein (2019b, s. 54) har beskrivit det som att Axiell Media har stor marknadsdominans och folkbiblioteken är i behov av dem, samtidigt som folkbiblioteken är medvetna om det låga utbudet av litteratur på andra språk än svenska (ibid, s. 54). Behovet av Axiell Medias tjänst Elib från folkbiblioteken gör sig tydligt i att intresset för e-medier ökar. I *“Svenskarna och internet 2020”* (Andersson, Bäck & Ernbrandt 2020, s. 85) förekommer statistik om att e-medier som e-bok, e-ljudbok och digitala dagstidningar överlag ökat i popularitet under året 2020. Digitala dagstidningar läses ungefär lika mycket som tidigare år men e-böcker och e-ljudböcker har börjat läsas mer av den svenska befolkningen sedan 2019. Denna statistik inkluderar betaltjänster där e-litteratur strömmas för en avgift som inte har någon relation med folkbibliotek men det påvisar att populariteten för e-litteratur generellt ökat.

Erik Fichtelius, Christina Persson och Eva Enarson, alla tidigare verksamma vid Kungliga biblioteket, (2019, s. 6) skrev i ett framarbetat förslag om en nationell biblioteksstrategi att “alla ska kunna få tillgång till olika typer av media” genom ett varierat utbud. Att öka tillgängligheten på bibliotek kan göras bland annat genom att öka digitalisering av utbud och tjänster (ibid, s. 7). Det inkluderar utbud på minoritetsspråken i Sverige och Fichtelius, Persson och Enarson (2019, s. 7) föreslog att all litteratur som finns utgiven på de nationella minoritetsspråken ska göras tillgänglig digitalt eller som print on demand. Författarna konstaterade också att “den mångspråkiga biblioteksverksamheten behöver nationellt stöd för att inte vara ojämlig” (ibid 2019, s. 8) och för att uppnå det krävs stärkt biblioteksverksamhet för de nationella minoriteterna och de icke-officiella minoriteterna, och att stärka nationella digitala bibliotekstjänster (Fichtelius et al. 2019, s. 32).

2.1.1 Lagar och manifest

Sveriges fem nationella minoriteter; romer, sverigefinnar, tornedalingar, samer och judar etablerades som minoriteter år 1999 av Riksdagen. Likaså etablerades deras språk som minoritetsspråk; romska, finska, meänkieli, samiska och jiddisch (Kungliga biblioteket 2018a, s. 9). Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724) utfärdades 2009, där det bland annat framgår i §4 att Sveriges nationella minoriteter har rätt till att behålla och utveckla sin kultur och att det allmänna skall uppmuntra detta. Lagen (SFS 2009:724, §4) berör också

att det är extra viktigt för barn att få utveckla sin kultur och sitt minoritetsspråk. Detta stärks även av Barnkonventionen som år 2020 blev lag i Sverige, där det beskrivs att barn som tillhör en etnisk, religiös, språklig minoritet eller ett urfolk har rätt att tillsammans med andra personer av samma minoritet utöva sin kultur och tala sitt minoritetsspråk (Unicef 2019). Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har uppdaterats både 2010 (SFS 2010:943), 2018 (SFS 2018:1367) och 2019 (SFS 2019:938). I uppdateringen 2019 skrevs det till att kommuner och regioner skall enligt lagen informera om det allmännas ansvar och minoriteternas rättigheter (SFS 2019:938, §3).

Språklagen (SFS 2009:600) stärker vilka språk som är Sveriges nationella minoritetsspråk (SFS 2009:600, §7). I språklagen beskrivs också att de nationella minoritetsspråken skall främjas och skyddas (SFS 2009:600, §8). Bibliotekslagen (SFS 2013:801, §5) talar för att de nationella minoritetsspråken och personer med annat modersmål än svenska ska ägnas extra uppmärksamhet av bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet.

Svenska är Sveriges största språk vilket fastslås i Språklagen (SFS 2009:600, 4§) men det talas över 200 olika språk i landet (ISO 2020). Några av de mest talade minoritetsspråken i Sverige är arabiska, serbokroatiska och spanska (Holmström och Jacobsson 2017, s. 132). Det kan vara svårt att bedöma exakt hur många i Sverige som talar ett visst språk (Rojas 2017, ss. 181-182). Trots det har studier uppmärksammat att arabiska blivit ett större språk i Sverige än det största nationella minoritetsspråket: finska (Rojas 2017, ss. 181-182). Således finns det många språk som talas i Sverige och som blivit större med åren. Alla språk i Sverige utöver svenska och de nationella minoritetsspråken har jag därför valt att benämna icke-officiella minoritetsspråk.

UNESCO, United Nations Educational, Scientific Cultural Organization har tillsammans med International Federation of Library Association and Institution, IFLA, ett officiellt manifest för folkbibliotek som utfärdades 1949 och uppdaterades 1994 (Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 11). I folkbiblioteksmanifestet står det att:

Folkbibliotekets tjänster är till för alla, oberoende av ålder, etnisk tillhörighet, kön, religion, nationalitet, språk eller social status. Speciellt anpassade tjänster och material ska finnas tillgängliga för personer som av någon anledning inte kan utnyttja det ordinarie utbudet, exempelvis människor som tillhör en språklig minoritet (...).

(Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 11).

Det framkommer också i UNESCO/IFLAs internationella folkbiblioteksmanifest att folkbibliotek bland annat skall “verka för en kontakt mellan olika kulturer och stimulera kulturell mångfald” (Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 12) men också anpassa sina tjänster efter lokala behov.

UNESCO har tillsammans med IFLA också ett manifest med riktlinjer för mångkulturella folkbibliotek. Eftersom Sverige är ett mångkulturellt land passar även detta manifest in på folkbiblioteken i Sverige. Bland dessa riktlinjer står det bland annat att det multikulturella folkbiblioteket skall “tillhandahålla information på de språk och i de skriftformer som erfordras” och “tillhandahålla ett brett utbud av material och tjänster som avspeglar alla grupper och behov” (Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 26). I manifestet beskrivs också att det mångkulturella bibliotekets uppgift bland annat är “att uppmuntra språklig mångfald och respekt för människors modersmål”, “att verka för språklig mångfald på internet” och att “utveckla mångkulturella och flerspråkiga samlingar och tjänster, inklusive digitala resurser och multimedia” (Bibliotekens internationella manifest 2014, ss. 27-28).

2.1.2 Sveriges nationella och icke-officiella minoriteter

Sveriges nationella minoriteter är samer, romer, tornedalingar, judar och sverigefinnar. De nationella minoriteterna har varit erkända minoriteter av Sveriges regering i ca 21 år när denna uppsats skrivs (Kulturdepartementet 1999). Samer är också Sveriges urbefolkning vilket ger dem rättigheter utöver att betraktas som en nationell minoritet (SFS 2010:1408 kap 1, §2; se också Utredningen om en stärkt minoritetspolitik 2, 2017 s. 190). Trots att de nationella minoriteterna och urfolket samer är indelade i fem grupper, så är de fem grupperna inte homogena utan kan skilja sig åt. Människor kan identifiera sig att tillhöra flera nationella minoriteter (Utredningen om en stärkt minoritetspolitik 1, 2017, s. 58; Brisander 2018, s. 8). Exempel på skillnader inom grupperna är att samer talar olika samiska språk och romer talar olika romska språk (olika varieteter) (Brisander 2018, s. 6).

Svenska har inte alltid varit Sveriges huvudspråk. För flera tusen år sedan talades främst variationer av samiska och finska i de norra delarna av Skandinavien (Otterup 2012, s. 22). Från 1800-talet fanns en stark nationalistisk rörelse som

ansåg att ha ett enda språk var viktigt för att sammanhålla en nation. “Ett folk - en nation - ett språk” användes som motto i Sverige men även i andra länder i väst. Fram till 1950-talet var Sverige med om försvenskingsprocess (Otterup 2012, s. 22). Enspråksnormen fäste sig och trots att Sverige är ett mångspråkigt land idag, år 2021, finns enspråksnormen fortfarande till viss del kvar även om det skett stor förändring i samhället.

Samernas kultur tros ha växt fram sedan efter den senaste istiden och samerna och skandinavernas tidigare generationer samexisterade i flera tusen år tillsammans. Sapmi, samernas ursprungsland/område är inte begränsat till Sverige utan når över nuvarande Norge, Finland och Kolahalvön i Ryssland (Kulturdepartementet 1999, s. 21). Samerna har fått utstå mycket diskriminering och rasism genom åren; På 1600-talet tvingades de ge upp sin religion för att bli kristna, när Sverige gick igenom en försvenskingsprocess ansågs samerna ha “rasegenskaper” som gjorde att de betraktades vara lägre i samhället (Samer.se 2021a, 2021b), och barn blev hårt bestraffade om de talade något av de samiska språken i skolan (Otterup 2012, s. 23). Sedan slutet på 1990-talet är det främst de äldre och medelåldersgenerationerna av samer som anser att de inte fått tillräckligt med språkträning av sitt språk i sin ungdom, just på grund av enspråksnormen (Kulturdepartementet 1999, s. 22).

Efter andra världskriget flyttade majoriteten av sverigefinnar till Sverige. Men finska är ett språk som funnits i Sverige mycket längre än så. Mellan 1200-talet och början av 1800-talet var Sverige och Finland en nation, finska talades i flera delar av dagens Sverige redan på 1500-talet bland annat i Stockholm och Dalarna (Kulturdepartementet 1999, s. 23). Trots Sveriges enspråksnorm från 1800-talet som gjorde att även finska inte talades lika mycket, så levde språket kvar i Stockholm och kring Mälardalen (ibid, s. 23). Sverigefinnar har också upplevt diskriminering på grund av sitt ursprung och att de ansågs tillhöra en lägre “klass”. Några i de yngre generationerna har därför tappat eller inte lärt sig sitt modersmål, på grund av försvenskingsprocessen och genom föräldrars skydd för sina barn för att de inte skulle bli utstötta (Fingal 2016). Finska är Sveriges största nationella minoritetsspråk (Brisander 2018, s. 14).

Området kring Torne älv har varit bosatt av vad som idag kallas tornedalingar sedan ca 1000 år tillbaka. När Sverige och Finland inte längre tillhörde samma nation år 1809, då Ryssland efter det Finska kriget tog över den östra halvan, delades Tornedalen i två. Trots att de istället efter kriget tillhörde två länder har

tornedalingar lyckats bevara sitt språk; meänkieli. Meänkieli kallades tidigare för tornedalsfinska. De äldre generationerna vittnar om att de liksom samerna inte fick lov att tala sitt språk i skolan (Kulturdepartementet 1999, ss. 23-24). Tornedalingar lämnade år 2020 över en formell begäran om att regeringen ska erkänna tornedalingar som ett urfolk (Svenska Tornedalingars Riksförbund Tornionlaaksolaiset 2020).

Romerna kom till Sverige först på 1500-talet och sedan dess har romer från olika länder flyttat till Sverige. Ankomsten av romer gillades inte av Sveriges myndigheter som antingen försökte få dem utvisade eller tvångsassimilerade (Kulturdepartementet 1999, s. 25). Under senare 1800-talet kom en migrationsvåg av romer från Rumänien. De levde som nomader vilket delvis berodde på att de hade svårt att få stanna permanent på en plats. Idag är det annorlunda och många romer har bosatt sig runt om i Sverige (ibid, s. 25).

Det uppskattas vara under senare 1600-tal som judar kom till Sverige för första gången men det var inte förrän slutet av 1700-talet som folket, som har sin egen religion, tilläts bo i Sverige utan att döpas. I slutet på 1800-talet och början på 1900-talet kom många judar från nordöstra Europa till Sverige som pratade jiddisch. Sedan dess har tusentals judar kommit till Sverige i omgångar; under andra världskriget, på 1950-talet från Ungern och på 1970-talet från Polen och före detta Sovjetunionen, på grund av antisemitism (Kulturdepartementet 1999, s. 26). Hebreiska är det främsta språket som talas av judar runt om i världen men jiddisch talas av många judar från Europa (ibid, s. 26). Jiddisch talas inte av alla judar som bor i Sverige och kunskaperna är i vissa fall begränsade. Barnen till de judar som kom till Sverige efter andra världskriget lärde sig oftast inte jiddisch (Manderman 2021).

Människor kommer till Sverige på olika premisser. En del flyr från krig och andra livshotande situationer medan en del flyttar hit utan att lämna hotfulla förutsättningar bakom sig. Sveriges icke-officiella minoriteter hör till många kulturer och kommer från många länder över hela världen. På 1960-talet och en tid fram flyttade många personer från Grekland och före detta Jugoslavien till Sverige. Dessa personer är idag integrerade med det svenska samhället sedan länge (Kungliga biblioteket 2017, s. 12). Kungliga biblioteket (2017, s. 12) menar därför att intresset för litteratur på svenska kan vara lika starkt som litteratur på sitt modersmål. Dock vill jag samtidigt argumentera för att dessa etablerade icke-officiella minoriteter är lika mycket del av bibliotekslagens prioriterade grupp

“personer med annat modersmål” (SFS 2013:801, §5), som de personer som flyttat till Sverige från andra länder de senaste åren.

Under 2015 och 2016 var det många som flydde till Sverige från länder som Iran, Afghanistan och Syrien. Landet någon kommer ifrån indikerar dock inte alltid vilket språk de talar (Kungliga biblioteket 2017, s. 11). Exempel på detta är språken kurdiska och syriska. De som talar kurdiska kan bland annat komma ifrån Irak, Turkiet, Iran och Syrien, vilket innebär att många kurder även kan tala arabiska eller persiska. Uppskattningsvis talas det om att det bor individer som är födda utomlands från ca 200 länder i Sverige idag (ibid, s. 11). Tillhörande personer med annat modersmål är också barnen födda i Sverige men med föräldrar som är utlandsfödda och har ett annat modersmål än svenska. Även om dessa barn växer upp och talar svenska, är det viktigt att de har möjligheten att bevara sin kultur och tala sitt modersmål som Barnkonventionen artikel 30 beskriver (Unicef 2019).

3 Litteraturgenomgång

I följande kapitel redogörs det för en litteraturgenomgång för att visa hur uppsatsens ämne relaterar till tidigare forskning. Litteraturen innefattar både relaterad svensk forskning, forskning från andra länder och rapporter från Sverige. Källorna i litteraturgenomgången återkopplas till i uppsatsens analys och diskussion.

År 2010 gjordes en undersökning om Sveriges nationella minoriteter av Joacim Hansson, Sara Ahlryd och Lotta Vigur, då alla aktiva vid Linnéuniversitetets avdelning för biblioteks- och informationsvetenskap. Undersökningen utgjordes av en enkät som sammanställdes av avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Linnéuniversitet tillsammans med Svensk biblioteksförning. Av de 289 kommunbibliotek som kontaktades svarade 181 (63%) på enkäten (Hansson et al. 2010, s. 21). Enkäten innehöll frågor om biblioteken, bibliotekens arbete angående Sveriges nationella minoriteter och slutligen möjligheten att kommentera sina svar ytterligare. Enkätsvaren visade att mediebeståndet rörande Sveriges nationella minoriteter framförallt hade fokus på det finska språket, samarbeten var en osäkerhet och liten riktad programverksamhet gentemot de nationella minoriteterna förekom förutom för sverigefinnar (ibid. 2010, ss. 22, 27-28). Hansson, Ahlryd och Vigur (2010, s. 22) presenterar studien med ett övergripande resultat att "folkbiblioteken inte prioriterar de nationella minoriteterna i sitt arbete" och att intresset för frågan var liten. De menar dock att det betyder att det finns möjlighet för utveckling (ibid, s. 22).

I förhållande till det Hansson, Ahlryd och Vigur (2010, s. 22) skrev om personalens intresse och osäkerhet kring arbete med de nationella minoriteterna, har Keren Dali (2016), forskare vid universitet i Alberta, Kanada, skrivit om hur bibliotekspersonal kan möta immigranter i verksamheten. Hon gjorde en kvalitativ studie där hon intervjuade immigranter. Syftet med studien var att skapa ett arbetssätt för bibliotekarier att få förståelse för icke-officiella minoriteter genom att samla in målgruppens historier om att läsa. Dali (2016, s. 523) intervjuade 14

personer i Kanada som ursprungligen kom från Ryssland. Informanterna var bosatta i Kanada under olika lång tid, några över 10 år medan andra mindre än fem år. Som nöjesläsning uppskattade alla informanterna att främst läsa böcker på ryska; sitt modersmål (ibid, s. 523). Dali (2016, s. 521) anser genom sin studie att det är ett viktigt tillvägagångssätt att samla in personers berättelser om att läsa och vad de har för preferenser, för att se icke-officiella minoriteter som individer och inte bara som siffror i statistik. På så sätt kan bibliotekarier få kontakt med minoriteterna på ett annat sätt, inte bara genom gruppaktiviteter men genom samtal på individnivå. Det kan också hjälpa biblioteksverksamheten att bygga upp sitt bestånd på olika språk och få mer kompetens kring de olika minoriteterna och deras kulturer (Dali 2016, s. 531).

Kungliga biblioteket (2018a, s. 29) gjorde år 2017 en kvalitativ enkätstudie om nationella minoritetsspråk på bibliotek. I studien samlades svar in från 17 regioner, både regionbibliotek och några folkbibliotek. De frågor som utgjorde enkäten behandlade bland annat utmaningar gällande arbetet kring att förse de nationella minoriteterna med medier på sina modersmål, aktiviteter för de nationella minoriteterna, samverkan med utomstående aktörer och hur bibliotekens verksamhet såg ut för de nationella minoriteterna (ibid, s. 29). Hälften av biblioteken svarade att de inte hade någon verksamhet alls eller verksamhet i liten omfattning för de nationella minoriteterna. Den andra hälften hade verksamhet för de nationella minoriteterna genom bland annat ett litet utbud av medier i det fysiska biblioteket, årliga temaveckor och skyltningar, faktablad, samverkan med samernas bibliotek och information på finska på bibliotekens hemsidor (Kungliga biblioteket 2018a, ss. 30, 32). De utmaningar biblioteken hade kring verksamhet för de nationella minoriteterna var att det inte ansågs finnas någon efterfrågan på medier på de nationella minoritetsspråken eftersom målgruppen var liten. Ingen efterfrågan ledde till budgetplanering och prioritering som till viss del uteslöt de nationella minoriteterna i biblioteksverksamheten (ibid, ss. 32-33). Biblioteken beskrev också i sina svar på enkäten att utbudet för inköp av litteratur på de nationella minoritetsspråken var smalt och de uppmärksammade också det smala utbudet av e-medier på de nationella minoritetsspråken. Ett av biblioteken skiljde sig från de andra och ansåg att biblioteken inte kunde vänta på en efterfrågan för att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, utan att tillhandahålla ett utbud på språken var en nödvändighet för att efterfrågan skulle kunna växa (Kungliga biblioteket 2018a, s. 33).

Svaren i Kungliga bibliotekets undersökning (2018a) visar att bibliotek med samma utgångspunkt, bibliotekslagen, arbetar på olika sätt. Jag anser att det skapas en paradox genom att det påstås att det inte finns en efterfrågan/målgruppen för nationella minoriteter är liten och därför prioriteras inte medier på deras språk. Samtidigt som målgruppen möjligtvis inte ser sitt språk representerat i bibliotekens bestånd och därmed inte använder biblioteken som en resurs för informationsletande i relation till sitt språk.

Cecilia Brisander, bibliotekarie och verksam vid Statens kulturråd, och Elisabeth Rundqvist, bibliotekarie vid Kungliga biblioteket, skrev också om efterfrågan i rapporten "*Varför så svårt?*" (2018, ss. 2-3), likt Kungliga biblioteket (2018a). De menar att folkbiblioteken behöver visa att det finns ett utbud av litteratur för Sveriges nationella minoriteter istället för att vänta på en efterfrågan. Finns inte utbudet på biblioteken finns det risk att ingen efterfrågar det heller. Genom att biblioteken visar att det finns ett utbud kan efterfrågan uppstå från det, då låntagarna ser att det finns medier för sin målgrupp och vågar därefter fråga efter mer (ibid 2018, ss. 2-3).

I Kroatien gjorde Sanjica Faletar Tanackovic, Darko Lacovic och Snjezana Stanarevic, forskare vid J.J Strossmayers universitet i Kroatien, 2011 en undersökning om ett av Kroatiens nationella minoritetsspråk; serbiska. Informanterna till undersökningen fick svara på en kvantitativ enkät och de alla tillhörde den nationella minoriteten serber. Syftet med studien var att undersöka vad målgruppen hade för informationsvanor och hur de tog del av information och medier på sitt språk. Totalt svarade 140 personer på enkäten. Svaren visade att majoriteten av informanterna ville ha tillgång till medier och information på sitt språk. De ville med hjälp av olika medier på sitt språk kunna förvara och skydda sitt språk och sin kultur. Arv av kultur och språk var också en viktig del (Tanackovic et al. 2011, s. 521). Informanterna uttryckte att bibliotekens utbud av medier på serbiska var acceptabel, men kunde förbättras. Biblioteken var inte informanternas främsta plats att söka sig till vid informationsletande eller medier på sitt språk. Internet och TV var deras främsta källor för information på serbiska. En tredjedel av informanterna visste inte om att det fanns ett nationellt bibliotek för den serbiska minoriteten i Kroatien (Tanackovic et al. 2011, ss. 522-523, 526).

Det syns en likhet mellan Kroatiens nationella minoritet serber och Sveriges nationella minoriteter i förhållande till utbudet på ländernas bibliotek. I Hansson,

Ahlryd och Vigurs studie från 2010, bara ett år innan Tanackovic, Lacovic och Stanarevics undersökning, visade resultatet att de nationella minoriteterna i Sverige inte prioriteras i biblioteksverksamheten och att det finns utrymme för utveckling. (Hansson et. al 2010, s. 22). Serber i Kroatien verkar något nöjda med biblioteksutbudet på serbiska men ser också en möjlighet till förbättring (Tanackovic et al. 2011, ss. 522-523). Sedan Hansson, Ahlryd och Vigurs (2010) studie gjordes har bibliotekslagen fastslagit de nationella minoriteterna i Sverige som prioriterad grupp (SFS 2013:801, §5). Trots det visar Kungliga bibliotekets (2018a) undersökning att endast hälften av sina informanter (region- och folkbibliotek) hade verksamhet för de nationella minoriteterna på olika sätt i biblioteken år 2017.

Joacim Hansson (2019), forskare vid Linnéuniversitet, utförde 2019 en studie om folkbibliotek på landsbygden i norra Sverige och deras relation till samer. I undersökningen skriver Hansson att eftersom befolkningmängden i regionerna i norra Sverige är gles skapar det utmaningar för folkbiblioteken. Studien utfördes med institutionell etnografi som metod (Hansson 2019). 10 enskilda intervjuer med bibliotekarier och representanter från Sametinget, och fyra heldagar med workshops i fokusgrupper genomfördes där 47 bibliotekarier från 33 mindre folkbiblioteket i de norra regionerna i Sverige deltog. Resultatet av studien visade att folkbibliotek i de norra regionerna i Sveriges aktiviteter generellt för nationella minoriteter är knapp. Anledningen till detta är brist på resurser (ibid 2019). Engagemang lokalt från de nationella minoriteterna visade sig vara en viktig och stor motivation för biblioteken att öka sitt fokus kring biblioteksaktivitet för dessa grupper. För de regioner som var, och fortfarande är, förvaltningsområden för (varieteter av) samiska, meänkieli och finska förekom mer utbud och aktiviteter på folkbiblioteken. Exempel på förvaltningsområden i norra Sverige är Haparanda (finska och meänkieli) och Jokkmokk (samiska). Hansson (2019) noterade att de folkbibliotek i norra regioner i Sverige som inte tillhörde förvaltningsområden hade färre resurser kring de nationella minoriteterna i jämförelse med de folkbibliotek som tillhörde förvaltningsområden. Samer ses som en i mängden bland Sveriges minoriteter (nationella och icke-officiella) trots att de är ett urfolk (ibid). Både bibliotekspersonal och representanter från Sametinget var överens om att det är viktigt med bibliotekstjänster för samer i norra regioner i Sverige där många samer bor. De var också överens om att den dåvarande situationen gjorde det svårt att uppfylla riktlinjerna i bibliotekslagen. Den dåvarande situationen rörde sig både om brist på ekonomiska resurser och brist på medier på grund av att Sveriges bokförlag inte publicerat och distribuerat många böcker på samiska.

Bristen på distribution har påverkat biblioteksutvecklingen ytterligare med frågor kring läsfrämjande och digitala tjänster för minoritetsspråk såsom e-böcker (Hansson 2019). Kompetensen kring den samiska kulturen, dess språk och samer som urfolk ansågs kunna förbättras hos bibliotekspersonalen samtidigt som intresset för bibliotek och efterfrågan ansågs kunna förbättras hos samer. Utan utveckling av ovanstående faktorer menar Hansson (2019) att ingenting kommer förändras.

I *Biblioteket i skyn* (2019a, ss. 18, 26) skriver Jesper Klein om en förstudie han gjorde där han jämförde Sveriges folkbiblioteks sätt att tillhandahålla e-medier (Elib) med andra länders digitala tjänster. Med digitala tjänster som är till för att främja läsning jämförde han Danmarks eREolen, USAs SimplyE och Nederländernas Onlinebibliotheek. De tre internationella tjänsterna hade gemensamma faktorer, hade högt antal användare och två av dem riktade sig nationellt till hela befolkningen i landet. Biblioteken använde sig av olika affärsmodeller, en del olika modeller för samma tjänst, för att köpa eller hyra böckerna till tjänsten och hade en välutvecklad relation till bokförlagen (ibid, s. 28). Klein menar att det fanns en avsevärd skillnad på Sveriges folkbiblioteks utlån av e-medier och Danmarks (eREolen), eftersom eREolen användes av 6% av Danmarks invånare, vilket är mer än för Sveriges motsvarighet. Studien visade att en viktig grundpelare för de tre digitala tjänsterna med sin höga användning (i jämförelse med Sverige) var avtalen och affärsmodellerna med bokförlagen (ibid, s. 31). Sverige ligger efter i denna fråga om en nationell tjänst, enligt Klein (2019a, s. 34), vilket också gör att folkbiblioteken i Sverige inte kan tillhandahålla e-litteratur till bibliotekens prioriterade grupper och därmed inte når målgrupperna digitalt. Han anser också att folkbibliotek i Sverige inte har resurser på egen hand att skapa en liknande digital tjänst som exempelvis eREolen eller Onlinebibliotheek utan det krävs samverkan över hela landet på riks nivå för att kunna uppnå en sådan tjänst (Klein 2019a, s. 33). Klein (2019b, s. 52) tror att det går att utveckla så länge det satsningar görs på samverkan och resurser.

I en artikel skriven av Debra Cooper (2008) som arbetar med mångkulturella program vid regionbiblioteket i Queensland, presenteras det att många språk har hållit på att försvinna världen över och även så i Australien. Fram till 1970-talet så var Australiens ursprungsbefolkning förbjudna att tala sina ca 250 språk (Cooper 2008, s. 28). När artikeln skrevs var ungefär 25 av urfolkens språk fortfarande vanligt förekommande men de har varit i risk för att sluta talas i framtiden. Cooper (2008, s. 28) menar att språk och språklig mångfald är en viktig del av

mänsklighetens arv och att bibliotek har en essentiell roll i att bevara språk och hålla dem vid liv. I artikeln presenteras olika strategier som Queenslands regionbibliotek arbetat med för att bevara urbefolkningens språk och en del initiativ har varit i samband med det digitala; digitalisering av resurser som var i risk att försvinna och inspelning av berättelser digitalt som finns tillgängliga via regionbibliotekets hemsida (Cooper 2008, s. 30).

4 Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud

I detta kapitel presenteras en nulägesbeskrivning av vad det finns för utbud av digitala tjänster på andra språk än (men också ibland inkluderat) svenska. Detta är dock inte en fullständig beskrivning av det vad som finns tillgängligt. Jag har valt att göra denna nulägesbeskrivning för att visa att det finns ett tillgängligt utbud av e-medier på andra språk än svenska och för att kunna återkoppla till utbudet i uppsatsens analys och diskussion.

Det finns digitala tjänster som fokuserar på digitala böcker på endast det svenska språket, exempelvis Bibblix (2016) som är en digital barnbokstjänst, men eftersom denna uppsats har fokus på språk utöver det svenska språket, behandlas inte dessa alternativ här.

4.1 Internationella biblioteket

Internationella biblioteket är en lånecentral som har i uppdrag att stödja alla folkbiblioteken i Sverige genom att låna ut fysisk litteratur som inte är på svenska. De tillhandahåller inte litteratur på de nordiska språken, Sveriges nationella minoritetsspråk och engelska, franska och tyska (Internationella biblioteket 2021a). Internationella bibliotekets webbplats innehåller bland annat en webbsida som hänvisar till andra webbplatser med fri digital litteratur på andra språk än svenska. Det finns både litteratur för barn och vuxna på olika språk och varje hemsida beskrivs om sitt innehåll. Några av de större icke-officiella minoritetsspråken i Sverige (enligt Holmström och Jacobsson 2017, s. 132) som arabiska och kurdiska finns med i utbudet men inte något av Sveriges officiella minoritetsspråk (Internationella biblioteket 2021b).

4.2 Världens bibliotek

Världens bibliotek, en digital litteraturtjänst, lanserades 2019 av Sverige, Danmark och Norge för att erbjuda icke-officiella minoriteter litteratur på sina modersmål digitalt. Tjänsten drivs idag av Biblioteken i Malmö och det är Kungliga biblioteket, Kulturrådet och Nasjonalbiblioteket i Norge som finansierar tjänsten (Världens bibliotek 2021). Världens bibliotek är gratis att använda och den som vill få tillgång till tjänsten behöver endast registrera sig med en e-postadress. Tjänsten fortsätter att utvecklas och i nuläget år 2021 finns 15 icke-officiella minoritetsspråk (i Sverige och Norge) tillgängliga att läsa digital litteratur på, bland andra språken somaliska, persiska, tigriska och albanska (Världens bibliotek 2021).

4.3 MTM och Legimus

Myndigheten för tillgängliga medier (förkortat MTM) förser de personer som har någon form av läsnedsättning med olika sorters litteratur. MTM producerar och distribuerar tillgänglig litteratur i olika format; talböcker, taltidningar, punktskriftsböcker och lättlästa böcker (MTM 2021a). MTM har en digital plattform som heter Legimus där endast godkända användare har möjlighet att ta del av det digitala beståndet. I utbudet av digitala talböcker finns ca 140 000 titlar och varje år kompletteras det med ca 4000 titlar (MTM 2021b, MTM 2021c). Legimus erbjuder talböcker på ca 50 språk för både vuxna och barn. Antalet titlar inom varje språk skiljer sig åt beroende på vilket språk det är men MTM producerar talböcker på bland annat svenska, arabiska och somaliska. De samverkar internationellt och erbjuder möjligheten att låna böcker på språk, som de inte har tillgängliga, från andra länder. Som låntagare kan man låna talböcker direkt från Norge och Danmark medan talböcker från Finland lånas i kontakt med MTM (Legimus 2021a). MTM producerar även lättlästa talböcker på svenska och engelska. Myndigheten för tillgängliga medier och folkbiblioteken i Sverige samarbetar och på folkbiblioteken hjälps låntagare med läsnedsättning att registrera sig och låna digital litteratur från Legimus (Legimus 2021b).

4.4 Polyglutt

Polyglutt är en barnboksapp som är självständig från biblioteken men som kan ses, precis som ovanstående tjänster, som ett komplement till det digitala biblioteksbeståndet. Polyglutt riktar sig till barn mellan 0-12 år. Appen är inte gratis men erbjuder avtal med kommuner. Utbudet i den digitala tjänsten består av ca 3000 böcker, många på svenska, men totalt finns det böcker på 58 olika språk

(ILT inläsningstjänst 2021). Alla nationella minoritetsspråk erbjuds i utbudet, även om endast en av de romska varieteterna och två av de samiska varieteterna finns representerade. Den digitala litteraturen som finns tillgänglig är inte uppdelad i enskilda e-böcker eller e-ljudböcker utan en slags blandning av både text, bilder och ljudbok. Appen är i utveckling eftersom titlar på fler språk är på väg att bli tillgängliga (ILT inläsningstjänst 2021).

4.5 Pressreader

Pressreader är en digital tjänst för att läsa tidningar som en del folkbibliotek erbjuder inloggningsmöjlighet till sina låntagare. Inloggning för biblioteksanvändare är en funktion i Pressreader; de erbjuder att kunna skapa ett konto och logga in med bibliotekskort så länge biblioteket har avtal med tjänsten (Pressreader 2021). Tjänsten erbjuder tidningar på över 60 språk bland annat några av Sveriges nationella minoritetsspråk (finska, nordsamiska) och icke-officiella minoritetsspråk i Sverige (arabiska, spanska) (Pressreader 2021).

4.6 Magiska skrinet - Sveriges radio

Sveriges radio har något som kallas "Magiska skrinet" som är ett projekt med sagor på de fem nationella minoritetsspråken. Projektet startades 2008 och sänds på radio men sagorna finns också tillgängliga att lyssna på fritt på webben eller i Sveriges radios egna app (Sveriges Radio 2021). Genom projektet har det också skapats "Randiga sagor" som är sagor på de fem nationella minoritetsspråken blandat med svenska. En mening i sagan läses upp på exempelvis meänkieli och samma mening läses sedan upp på svenska. De sagor som presenteras direkt på Magiska skrinets hemsida är på svenska, samtidigt som det är samma sagor som finns på de nationella minoritetsspråken. För att hitta sagorna på de nationella minoritetsspråken måste besökaren antingen söka efter dem på Sveriges radios hemsida eller klicka sig vidare några steg efter Magiska skrinets förstasida (Sveriges Radio 2021).

5 Teori och metod

I detta kapitel beskrivs undersökningens teori och metod, tillsammans med tidigare forskning med metoden. Materialinsamling av biblioteksplaner och dess urval, genomförande av analys och etiska aspekter presenteras också.

5.1 Teoretiskt perspektiv

Det teoretiska perspektiv som valts för att analysera denna studie är Carol Bacchis “What’s the problem represented to be?” (förkortat WPR). WPR är inte bara ett teoretiskt perspektiv utan också en kvalitativ metod, och är utformad för att kritiskt granska och analysera policydokument (Bacchi 2009, s. xv). Eftersom WPR är både en teori och en metod så används det sammanhängande i kvalitativa studier och likaså görs det i denna undersökning. Teorin tar avstamp i Foucaults beskrivning om problematisering ur ett poststrukturalistiskt perspektiv (Bacchi 2012, s. 1). Bacchi menar att synen på att policys är något som skapas för att hantera problem som redan existerar (innan policydokumenten skrivs) brukar leda till att policyanalyser i andra fall fokuserar på att lösa dessa problem. “What’s the problem represented to be?” har ett annat tillvägagångssätt som istället fokuserar på att analysera hur de påstådda problemen konstruerats (2009, ss. x-xi). Bacchi (2010, s. 4; 2009, s. xi) menar att organisationer och vi som människor inte styrs av policys utan av problematiseringar.

5.1.1 Policy och styrdokument

Ordet policy är enligt Bacchi (2009, s. ix) ofta förknippat med olika handlingsplaner; olika sätt att hantera och lösa saker. Att något behöver hanteras eller lösas indikerar att det finns ett problem. Policydokument kan därför antas vara något som löser problem. Bacchi (2009, ss. ix-x, xii) menar att det inte alltid är tydligt i policydokument vad som är det antydda problemet. För att kritiskt granska vilka problem som antas existera, genom att policydokumenten beskriver lösningar, utvecklade hon analysmetoden *What’s the problem represented to be?*.

I denna undersökning kommer folkbiblioteks biblioteksplaner att analyseras. Folkbibliotekens styrdokument är av olika slag och beroende på dokument innehåller de olika information och riktlinjer för verksamheten. Biblioteksplaner är en del av folkbibliotekens styrdokument. Det finns olika definitioner av styrdokument generellt men i denna uppsats kommer Åse Hedemark och Lisa Börjesson beskrivning användas:

Styrdokument är ett deskriptivt, samlande begrepp som avser alla de texter som reglerar en verksamhet som ett folkbibliotek. Däribland kan både finnas juridiska dokument som lagtexter, politiska dokument som antagna planer, administrativa dokument och planeringsdokument på tjänstemannanivå. Biblioteksplaner är en typ av styrdokument.

Åse Hedemark & Lisa Börjesson (2014, s. 98).

Varje region och kommun i Sverige ska enligt biblioteksplanen anta en biblioteksplan för att beskriva verksamheten på bibliotek (SFS 2013:801, §17), en uppdatering som gjordes till bibliotekslagen 2019 (SFS 2019:961). Varje biblioteksplan ska följas upp av kommunerna och regionerna tillsammans med Kungliga biblioteket och ses över hur de utformats och hur de används i verksamheten (SFS 2013:801, §18). Kungliga biblioteket anordnar två gånger om året *Träffpunkt biblioteksplaner* för detta ändamål (Kungliga biblioteket 2018b, s. 2).

Biblioteksplaner ser annorlunda ut för varje kommun. Regeringen har skrivit att den biblioteksverksamhet som bedrivs av kommun eller landsting som huvudman ska beskrivas i biblioteksplanerna (Kulturdepartementet 2013, s. 44). Kungliga biblioteket (u.å., s. 10) menar att ”biblioteksplanerna bör ge närmare besked om verksamhetens inriktning och omfattning på sådan nivå att medborgarens förutsättningar att påverka huvudmannens överväganden gynnas” (Kungliga biblioteket u.å., s. 10). Biblioteksplaner är offentliga dokument och alla medborgare (med förutsättning att man kan läsa svenska) kan ta del av dem för att läsa om bibliotekens verksamhet.

5.1.2 Foucault och diskursanalys

Michel Foucault var en fransk filosof som intresserade sig för diskurser och problematiseringar. Han talade om det osagda; det som utestängs i relation till att det benämns som felaktigt eller inte sant. Det sanna och det osanna ställs mot varandra som en dikotomi (Boréus 2011a, s. 140). Foucault talade också om att det finns osagda regler, att det finns situationer att förhålla sig till och att vad som

helst inte kan sägas när som helst. Detta kallade Foucault förbud (ibid, s. 140). Diskurser beskrivs enligt Boréus som språkliga praktiker: “regler för och regelbundenheter i hur man kategoriserar och talar” (2011b, s. 151). Foucault var intresserad av både språkliga praktiker i text och i ett socialt sammanhang. Boréus nämner begrepp som ofta förknippas med både Foucault och diskursanalys; förstå vad som är osagt, förstå det underförstådda och “ringa in subjektpositioner” (Boréus 2011a, s. 142). Subjektpositioner beskrivs av Boréus som ett handlingsutrymme; ett utrymme “som människor kategoriserade på olika sätt ges för sitt agerande” (Boréus 2011a, s. 139), ett utrymme som kategoriserar människor och ger plats för antagande och uppfattningar om dem. Uppfattningar och kategorier förändras dock över tid och rum, vilket är en viktig premiss för diskursanalys (Boréus 2011b, s. 150). Till exempel var inte de fem nationella minoriteterna i Sverige officiellt klassade som “nationella minoriteter” innan regeringen ratificerade beslutet 2000 och Sveriges nationella minoriteter är inte nationella minoriteter i exempelvis Australien. Boréus (2011b, s. 151) skriver också att en annan viktig förutsättning för diskursanalys är att kategorisering och tolkning av omgivningen påverkar människor. Hur språk används och hur människor förhåller sig till varandra påverkar hur samhället tolkas men människors användning av språk och sitt agerande påverkas också av samhället.

Carol Bacchi har haft Foucaults idéer om problemrepresentation som utgångspunkt för sin teori och metod “What’s the problem represented to be?”. Bacchi (2012, s. 1) beskriver utgångspunkten i Foucaults analys som att analysera problemet utifrån vad som tillskrivs det; hur det representeras. Analysen är inte till för att hitta en lösning på problemet, utan se vad som blir osagt, vad som antas och hur det har kommit till och utefter vilka förutsättningar. Hur vi människor kategoriseras i samhället påverkar hur vi lever våra liv genom normer, det påverkar hur vi styrs (ibid, s. 2). Bacchi beskriver Foucaults analys på detta sätt:

Basically Foucault wanted a way to access the ‘thinking’ that went into governing – how people were thinking about an issue. He decided that the best way to do this was to examine the way/s in which particular issues were conceived as ‘problems’.

Bacchi (2010, s. 5).

Bacchi (2012, s. 4) utgår från Foucaults idéer om att det finns möjlighet att identifiera problemrepresentationer i normativa texter. Bacchi (2012, s. 2) vill med WPR därför kritiskt analysera policytexter genom att ifrågasätta normer och hur vi påverkas av samhället som det som är sant.

5.2 Metod

5.2.1 What's the problem represented to be?

Metoden som valts för studien är Carol Bacchis "What's the problem represented to be?" (WPR) som är en kritisk kvalitativ metod och analys utformad för att undersöka policydokument. Eftersom studien ämnar att undersöka språklig variation i det digitala biblioteket genom att analysera folkbiblioteks biblioteksplaner så är WPR lämplig för undersökningen. Istället för att analysera styrdokument utifrån de givna mål biblioteken vill uppnå och vad som kan vara lösningarna till detta, så används WPR för att dekonstruera vad som är problemet till de nedskrivna målen (Bacchi 2009, s. 3). Bacchi (2012, s. 4) menar att hur texter talar om att förändra något bevisar vad författarna anser behövs förändras och därmed skapar ett problem. WPR-analys utgår ifrån tre grundstenar - människor styrs genom problematiseringar/problemrepresentationer, problemrepresentationer istället för problemet är det som måste undersökas och representationen av problem måste undersökas genom konsekvenser och utgångspunkter som de bidrar till (Bacchi 2009, s. 25). För att dra slutsatser om hur policydokument skapar problem arbetar WPR-metoden därför "baklänges", genom att analysera problemrepresentationen (Bacchi 2012, s. 4). För att kunna kritiskt granska och analysera styrdokument presenterar Carol Bacchi sex frågor i WPR att ha som grund till analysen. Dessa sex frågor är följande:

1. What's the 'problem' represented to be in a specific policy?
2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the 'problem'?
3. How has this representation of the 'problem' come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?
5. What effects are produced by this representation of the 'problem'?
6. How/where has this representation of the 'problem' been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?

Bacchi (2009, s. xii).

Nedan beskrivs de sex frågorna för analysen mer ingående. Frågorna som utgör rubrikerna nedan har jag översatt till svenska.

5.2.1.1 Vad är det för problem (med språklig mångfald i det digitala biblioteket på folkbibliotek) som representeras?

Den första frågan är till för att beskriva vad det underförstådda problemet/problemen i styrdokument är i förhållande till ämnet. Hur organisationen tänker på ett problem visar vad de föreslår att göra åt det. Bacchi (2009, ss. 2-3) menar att underförstådda problem finns i alla styrdokument och genom att se över hur styrdokument beskriver lösningen eller hur ett mål ska uppnås, så får den som läser reda på hur (i detta fall) organisationen förhåller sig till problemet. Bacchi (2009, s. 3) belyser att på detta sätt ses "problemet" annorlunda och inte som något som, enligt Bacchi, i vanliga fall existerar utanför skapandet av styrdokument.

5.2.1.2 Vad finns det för antaganden och förutfattade meningar till hur problemet representeras?

Med denna fråga ifrågasätts vilka underförstådda antaganden som finns kring problemet som i den första frågan identifierats (Bacchi 2009, s. 5). Med underförstådda antaganden menar Bacchi (2009, s. 5) vad som tas för givet genom redan existerande kunskap om världen och om ämnen styrdokumenten berör. De konceptuella premisser som stärker problemrepresentationerna är vad som uppenbaras när underförstådda antaganden analyseras. För att kunna analysera förutfattade meningar genom WPR, skriver Bacchi (2009, s. 7) att det kan underlätta att finna motsatsförhållanden, nyckelkoncept och kategorier i styrdokumenten.

5.2.1.3 Hur har denna problemrepresentation uppstått?

Fråga tre har som avsikt att se över hur beslut och utveckling av representationen av problemet har lett till nuläget (Bacchi 2009, ss. 10-11). Frågan fokuserar på processen av hur problemrepresentationen har uppstått och hur just den representationen har blivit framträdande och fått ta plats. Med denna fråga poängterar Bacchi (2009, ss. 10-11) att det är viktigt att ha i åtanke att samtiden och samhället spelar en roll i problemrepresentationen och att det hade kunnat se annorlunda ut under andra förutsättningar, om vårt samhälle sett annorlunda ut och om vi befunnit oss i en annan tid.

5.2.1.4 Vad anses oproblematiskt i problemrepresentationen? Vad lämnas osagt?

Kan 'problemet' ses ur ett annat perspektiv?

Denna fråga (eller dessa frågor) avser att kritiskt analysera vad som inte syns eller vad som tystas ned i problematiseringen, och att det finns gränser i hur ett problem representeras (Bacchi 2009, s. 13). Bacchi (ibid, s. 13) menar att analysen av frågan inte nödvändigtvis ska ge upphov till att problemet kan ses ur ett annat perspektiv utan att styrdokument begränsas genom hur problemet representeras. Med denna fråga kan det framkomma motsägelser i hur ett problem representeras vilket stärker Bacchis (ibid, s. 13) argument om att det finns begränsningar i styrdokuments representation av problem.

5.2.1.5 Vilka konsekvenser skapas genom problemrepresentationen?

Den femte frågan fokuserar på konsekvenser. Bacchi (2009, s. 15) skriver att WPR-analys utgår från ett antagande att de som tillhör en viss kategori eller social grupp kan få svårare konsekvenser än en annan grupp beroende på vad problemrepresentationer i styrdokument skapar för förutsättningar. Konsekvenserna, eller effekter som Bacchi (ibid, s. 15) benämner det, kan vara subtila.

5.2.1.6 Hur/var har representationen av problemet uppstått, spridits och

försvarats? Hur kan det bli ifrågasatt, avslutas och ersättas?

Den sjätte och sista analysfrågan ifrågasätter varför en del problemrepresentationer fått uppstå och förvaras, och genom vilka tillgångar de har fått behörighet och blivit dominanta. Analysfrågan ger också möjligheten att ifrågasätta eventuella skadliga problemrepresentationer, beroende på konsekvenser de skapar, se fråga 5 under 5.1.1.5 (Bacchi 2009, s. 19).

5.2.2 Tidigare forskning med WPR

Linnéa Lindsköld, forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan i Borås, skrev 2010 "*What's the problem represented to be in the Swedish state support to fiction?*". I sin studie undersökte hon flertal av statens offentliga utredningar angående bokmarknaden och kultur i Sverige. Problemrepresentationen i styrdokumentet anses vara att böcker av kvalité inte får lika mycket uppmärksamhet som populärlitteratur och därför är bokmarknaden i kris. Lindsköld (2010, s. 2) påpekar i sin introduktion att ordet kvalité är något som sällan definieras. I analysen framgår det att kvalité ses (i styrdokumentet)

som ett objektvt begrepp. Lindsköld (2010, s. 9) utmanar detta genom att påpeka hur makt och olika grupper som klass, kön och etnicitet har underförstådda antaganden kring sig i konceptet *qualité*. Ytterligare menar hon att styrdokument kan förstås som könsneutrala när politiker åsidosätter att det finns en relation och maktstruktur mellan kön och kultur men att så inte är fallet (ibid, s. 2). Lindsköld upplevde WPR som en användbar metod för sin studie (ibid, s. 11).

I sin avhandling *Lärarstudenters digitala studievardag - Informationslitteracitet vid en förskolläraryr utbildning* använde Fredrik Hanell, forskare i biblioteks- och informationsvetenskap, metoden "What's the problem represented to be?" i en av sina studier. *What is the 'problem' that digital competence in Swedish teacher education is meant to solve?* var titeln och Hanell (2018) skrev om digitala kompetenser i svensk lärarundervisning. Hanells (2018) undersökning handlar om hur styrdokument (och de som skriver dem) beskriver hur lärarutbildning i Sverige måste omfatta digital kompetens. Han undersökte fyra styrdokument mellan 2011-2016 och fann fem återkommande teman genom styrdokumenterna. Problemrepresentationen analyserades till att vara att digital kompetens är en nödvändig egenskap att ha på arbetsmarknaden och därför måste elever få kunskapen, för att nå en övergripande ekonomisk tillväxt i Sverige (Hanell 2018, s. 146). I analysen framgår det att det är viktigare med ekonomisk tillväxt än demokrati och kritiskt tänkande i de styrdokument och den globala policydiskurs om digital kompetens som EU stödjer (ibid, s. 147). Det framgår dock att det finns andra perspektiv på resultatet av digital kompetens genom forskning och erfarenhet från lärare och att de som skriver styrdokument bör ta hänsyn till dessa perspektiv (ibid, s. 149).

5.2.3 Materialinsamling

Materialinsamlingen till denna undersökning skedde genom att samla in folkbiblioteks biblioteksplaner. Tillvägagångssättet för detta var att använda sökmotorn Google på internet och med hjälp av Google söka fram varje regions hemsida och namnen på alla kommuner i respektive region. Därefter söktes kommunernas biblioteksplaner fram genom Google. Alla biblioteksplaner användas till det empiriska materialet i denna undersökning fanns tillgängliga offentligt. Kungliga biblioteket har en avdelning på sin hemsida där de samlar alla regioners och kommuners biblioteksplaner. Biblioteksplanerna går att ladda ned därifrån, men det är inte självklart att den nyaste versionen av en biblioteksplan finns tillgänglig att ladda ner eftersom kommunerna och regionerna först måste

skicka in dokumenten till Kungliga biblioteket. Därav mitt val att använda sökmotorn Google i första hand. Aktuella styrdokument, som var i bruk medan denna uppsats skrevs, och som helst författades föregående år (2020) prioriterades vid materialinsamlingen.

5.2.4 Urval

Urvalet för materialinsamling bestämdes för att få en så aktuell och bred bild som möjligt av folkbibliotekens digitala bibliotek i Sverige i nuläget. Utefter Sveriges 21 regioner var det 21 biblioteksplaner som valdes ut från en kommun i respektive region. Ett undantag är Gotland som både är en kommun och en region. Gotlands biblioteksplan är inte på kommunal nivå utan regional nivå (SFS 2010:630 §4). Biblioteksplanernas giltighetstid spelade en viss roll och det gjordes ett urval i att analysera så aktuella styrdokument som möjligt. Därför valdes vissa kommuner bort vars biblioteksplaner inte längre var i bruk eller som inte hade uppdaterats. Efter urvalet kring att biblioteksplanerna skulle vara så aktuella som möjligt så valdes biblioteksplanerna som nådde upp till kravet ut slumpmässigt inom de kommuner som finns i regionerna. Biblioteksplanerna som valdes har varit offentliga och alltså funnits tillgängliga att läsa fritt på internet, vilket också prioriterades i urvalet. En kommuns biblioteksplan valdes aktivt bort på grund av arbetsrelation till biblioteken.

5.2.5 Genomförande och analys

För att genomföra studien behövdes insamling av litteratur kring ämnet och tidigare forskning utföras. Som utgångspunkt till uppsatsens ämne om språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek hade jag en tidigare utformad forskningsplan (avsedd för denna uppsats) och ett paper som jag skrivit tidigare (Ehrsköld 2020; Ehrsköld 2021). Styrdokument i form av biblioteksplaner samlades in för att användas som undersökningens empiriska material. Styrdokumenterna samlades in som empiriskt material för att kunna utträta den kvalitativa analys som beskrivs ovan; analys med WPR-metoden. Bacchi (2009, s. 20) skriver att valet av styrdokument som ska analyseras är en del av analysarbetet. Hon menar att analysen börjar redan vid valet av det empiriska materialet eftersom vad som väljs ut reflekterar vilket ämne jag som utför undersökningen intresserar mig för (ibid, s. 20). Biblioteksplanerna som utgör det empiriska materialet fanns tillgängliga offentligt på internet. Rennstam och Wästerfors (2011, s. 194) poängterar vikten av sortering, reducering och

argumentering i analys av kvalitativt material. Först sorteras det empiriska materialet och det skapas en ordning av materialet som grundas i det teoretiska perspektivet som undersökningen använder. Reducering sker genom att inte kunna skriva om allt innehåll i materialet, utan belysa det som undersökningen främst relaterar till teorin och forskningsfrågorna (ibid, s. 194). Efter insamlingen av det empiriska materialet lästes texterna igenom noga. Meningar och paragrafer som berörde uppsatsens ämne, metod/teori och som kunde ses som potentiella representationer av problem plockades ut när styrdokumentet hade lästs igenom. Denna process gjorde jag två gånger eftersom jag ansåg efter första reduceringen att för mycket av materialet som relaterade till språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek hade reducerats bort. Det fanns mer av materialet att inkludera i analysen och därför reducerade jag det empiriska materialet en gång till. Slutligen skriver Rennstam och Wästerfors (2011, s. 194) om argumentering, där resultatet av analysen kring det empiriska materialet sätts i förhållande till tidigare forskning. Analysen har skett genom att det sorterade empiriska materialet analyseras utefter WPRs sex frågor och hur det relaterar till tidigare forskning och litteratur inom ämnet språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek, men också källor som presenteras i kapitel 2 “Bakgrund” och kapitel 4 “Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud”. I analysen i kapitel 6 “Resultat och analys” valde jag att skriva alla citat från de biblioteksplaner som utgjorde det empiriska materialet som blockcitat trots att alla citat inte var mer än tre rader långa vilket brukar anges som gräns för blockcitat. Det gjorde jag för att framhäva citaten från det empiriska materialet och därmed ge en central roll till text från biblioteksplanerna i analysen.

5.2.6 Etiska aspekter

I *Den europeiska kodexen för forskningens integritet* (2018, s. 4) framgår det att en bra forskningssed grundas i principer för integritet. Principerna är tillförlitlighet kring forskningens kvalitet, ärlighet i genomförande, respekt för samhälle, material (både tidigare forskning och denna undersökningens empiriska material), och ansvarighet för forskningen och utbildning (ibid, s. 4). Det är viktigt för mig som gjort undersökningen att arbeta så förutsättningslöst som möjligt i förhållande till studien och allt material som presenteras och analyseras i denna uppsats. Därav har ett folkbibliotek i Skåne aktivt uteslutits ur studien eftersom i skrivande stund en pågående arbetsrelation mellan mig och detta bibliotek existerar. Därmed är det svårt för mig att vara så neutral som möjligt till deras styrdokument. Eftersom alla biblioteksplaner som utgör det empiriska

materialet finns tillgängliga offentligt på internet har jag valt att inte anonymisera vilka folkbiblioteken är.

Det kan vara viktigt att poängtera att jag som skrivit denna uppsats har svenska som modersmål och är uppväxt med endast (samtida) svensk kultur. Jag har inte en relation till hur det är att bo i ett land som inte talar mitt modersmål. Jag har heller inte förstahandskunskap av hur det är att antingen fly till ett annat land, immigrera till ett annat land eller växa upp med flera kulturer och språk i ett land som haft och till viss del fortfarande har en enspråksnorm.

Bacchi (2009, ss. 19-20) skriver om relevansen kring att reflektera över sitt arbete. Hon (ibid, ss. 19-20) menar att den som undersöker med WPR-metoden måste ha i åtanke att samtiden formar en med vad som idag anses självklart och att den som undersöker en problemrepresentation till viss del är delaktig i den. Eftersom dagens samhälle formar människor i viss mån, kan det vara svårt att studera hur samhället formas eftersom människor är en del av samhället (Bacchi 2012, s. 4).

6 Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultat och analys av det empiriska materialet analyserat med frågorna som tillhör metoden och teorin “What’s the problem represented to be?”. I analysen återkopplas källor från bakgrundskapitlet (kapitel 2), “Litteraturgenomgång” (kapitel 3) och “Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud” (kapitel 4). Bacchi (2009, s. xix) menar att hennes utformade policyanalys inte är till för att jämföra styrdokumentens text med hur det praktiska arbetet ser ut. I min analys jag har valt att ta ett ställningstagande att just i detta avvika från Bacchis utformning av analysmetoden. Resultatet är fortfarande analyserat med WPR. Men eftersom jag gjort nulägesbeskrivningen för att visa ett urval av digitala tjänster som finns tillgängliga och anser att det har betydelse att visa vad som skrivs i biblioteksplanerna och hur det ser ut i praktiken, har jag valt att kort nämna hur det ser ut i praktiken också.

De 21 kommunala biblioteksplaner som utgör det empiriska materialet skiljer sig åt i förhållande till utformning. Medan det är lag på att skriva biblioteksplaner och följa upp dessa (SFS 2013:801, §17, §18) så fastställer inte lagen hur biblioteksplanerna ska utformas. Några biblioteksplaner har varit detaljrika medan andra inte varit det. Flertal problem har representerats i biblioteksplanerna, om än olika formulerat, oavsett hur mycket detaljer. Varje folkbibliotek har ofta flera styrdokument, såsom medieplan och verksamhetsplan för att nämna några. Alla dessa styrdokument har inte analyserats för denna undersökning, utan det är biblioteksplanerna som undersökningen fokuserat på.

6.1 Vad är problemet?

Vad är det för problem (med språklig mångfald i det digitala biblioteket på folkbibliotek) som representeras?

Eftersom jag använt 21 biblioteksplaner från kommuner över hela Sverige som empiriskt material till denna undersökning så har jag fått ha i åtanke under analysen att biblioteksplanerna beskriver sina verksamheter olika. Trots att det är

folkbibliotek som följer samma bibliotekslag ser kommunerna olika ut, exempelvis är några av de undersökta biblioteksplanernas kommuner förvaltningsområden för de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli och de samiska språken. Majoriteten av biblioteksplanerna (alla utom Gotlands) beskriver på olika sätt hur digitaliseringen ökar:

Den tekniska utvecklingen går snabbt framåt och bibliotekens besökare förväntar sig att biblioteken ligger i framkant gällande tekniken.

Kalmar

Digitaliseringen i samhället ökar och fler använder digitala medier. Det ställer ökade krav på biblioteken att utveckla digitala tjänster och på personalens kompetens när de ska hjälpa användare att navigera i digitala världar.

Trollhättan om bibliotekens framtid

Några av biblioteken skriver också att samhället är i förändring vilket kan inkludera flera olika faktorer, bland annat både ökad digitalisering och att personer som tillhör icke-officiella minoriteter har ökat i antal:

De utmaningar som samhället står inför och där biblioteken spelar en viktig roll, handlar framförallt om teknik, lärande, litteratur och läsning, integration och tillgänglighet.

Härjedalen

Att digitaliseringen ökar och att samhället förändras innebär flera saker som inte bara berör språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek. Det kan exempelvis handla om sociala medier eller myndighetstjänster. För att komma närmare uppsatsens ämne har jag därför fått granska de tre kategorier som utgör det uppsatsen ämnar undersöka i biblioteksplanerna: digitalt bibliotek, nationella minoriteter och icke-officiella minoriteter (det sista benämnt personer med annat modersmål i biblioteksplanerna). Några av folkbiblioteken skriver om ett behov av ökad samverkan för att nå ut till språkminoriteterna men majoriteten specificerar inte vem de vill nå ut till med samarbeten. Några av biblioteksplanerna skriver om behov av ökad kompetens hos personalen och några skriver om att utveckling av digitala tjänster behövs:

En utökad samverkan med andra aktörer är också en nyckelfaktor när det gäller att nå andra grupper, som nyanlända, personer med annat modersmål än svenska (...). Samarbetspartners här är såväl andra offentliga verksamheter som privata och ideella aktörer.

Linköping

Utvecklingsområden: Kompetensutveckling för personalen kring bibliotekets prioriterade grupper.

Kalmar

[Mål:] Öka tillgången till det digitala och fysiska biblioteket med de prioriterade målgrupperna i fokus.

Gotland

Majoriteten av biblioteksplanerna beskriver något eller flera av följande faktorer för att nå ut till de språkliga minoriteterna. För att nå ut till målgrupperna beskriver biblioteksplanerna att det krävs att personalen kompetensutvecklas, att samarbeten utökas och att bibliotekens digitala tjänster utvecklas. Tillgänglighet för alla är något som bibliotekslagen (SFS 2013:801, §2) tar upp och som beskrivs i alla biblioteksplaner som har undersökts. Fichtelius, Persson och Enarson (2019, s. 6) poängterar att för att öka tillgängligheten på biblioteken krävs ökad digitalisering av tjänster och utbud. Så hur representeras problemet med språklig mångfald i folkbiblioteks digitala bibliotek? Sammanfattat över alla biblioteksplaner som analyserats så representeras problemet vara följande: digitaliseringen ökar och folkbiblioteken har inte tillräckligt med resurser för språklig mångfald i sina olika digitala bibliotek. Med resurser avses tid, ekonomi, digitala tjänster, kompetens och samverkan. Det innebär inte att folkbiblioteken inte har några resurser alls redan nu eller att de inte arbetar med inkludering av språkminoriteter, men biblioteksplanerna representerar problemet som att det krävs mer.

6.2. Vilka antaganden görs?

Vad finns det för antaganden och förutfattade meningar till hur problemet representeras?

6.2.1 Resurser

Med "inte tillräckligt med resurser" som jag analyserat att problemrepresentationen är visar biblioteksplanerna främst att personalkompetens behövs, samverkan behövs och en utveckling av digitala tjänster behövs. Genom

att skriva att personalkompetensen, samverkan och digitala tjänster behöver utvecklas görs ett antagande att det inte utvecklats tillräckligt mycket. Verksamheter kan med fördel alltid behöva utvecklas men bristen på dessa resurser är dock något som tidigare forskning visat förut. Precis som Hanssons (2019) studie visade så behövs mer kompetensutveckling när det kommer till urfolket samer och att resurserna angående målgruppen hos folkbiblioteken är färre när det kommer till de regioner som inte är förvaltningsområden. Med färre resurser för icke-förvaltningsområden i tanke tåls det att poängtera att jiddisch och de romska varieteterna inte har några förvaltningsområden, och inte heller något av de icke-officiella minoritetsspråken.

Ett annat antagande görs om ekonomi som resurs. Fåtal av de biblioteksplaner som är analyserade nämner ekonomi vilket jag drar en slutsats om att det beror på att budgetplanering inte presenteras i biblioteksplanerna. Det är dock intressant att ekonomi så sällan nämns eftersom det tyder på att det är något som personalen som skrivit biblioteksplanerna redan vet om och det blir därmed ett antagande som inte behöver nämnas. De biblioteksplaner som nämner ekonomi som resurs är Nässjö, Kalix och Fagersta. Vad behövs för att stärka personalkompetens, samverkan och utveckla det digitala mediebeståndet? Ofta är det en fråga om pengar. Nässjö och Fagersta skriver:

En annan utmaning är att den kommunala ekonomin framöver kommer att vara ansträngd, folkbiblioteken kan framöver inte räkna med ökade resurser.

Nässjö

Biblioteket ska ha ett brett utbud av medier i fysisk och digital form, baserat på ekonomiska resurser och efterfrågan.

Fagersta

Men dessa tre bibliotek är undantagen. Jag tolkar det som att de andra 18 biblioteken gör antaganden om att ekonomi redan är något som alla i verksamheten tänker på, eller att det behandlas i ett annat styrdokument, och därför nämns det inte. Pengar är dock av stor vikt och en viktig resurs för att kunna utveckla verksamheten.

Tid är också en viktig resurs som det görs antaganden om i problemrepresentationen. Det talas om verksamhetsutveckling kring personalkompetens, digitala tjänster och kring de nationella och icke-officiella minoritetsspråken. Mest fokus för utbud av litteratur på andra språk än svenska

verkar ligga i det fysiska biblioteket. Samtidigt är det största fokusområdet, inom det digitala, digital kompetens hos biblioteksbesökarna:

Att öka den digitala kompetensen hos allmänheten är en av bibliotekens viktigaste insatser under planens giltighetstid.

Karlskrona

Digital delaktighet för alla är ett samhälleligt mål där biblioteken har en viktig uppgift att fylla. God läsförmåga och digital delaktighet är grundläggande för att kunna verka i ett demokratiskt samhälle. En av de viktigaste uppgifterna för samtliga bibliotek i Umeå är därför att bidra till att utveckla medborgarnas språkliga och digitala kompetens.

Umeå

Utbudet av litteratur, tidskrifter och nyheter digitaliseras i allt högre utsträckning. Det samma gäller samhällstjänster som myndigheter erbjuder. Det finns därför ett ökat behov av digital kompetens hos invånarna för att säkra möjligheten till allas delaktighet.

Ekerö

Digital delaktighet som en del av bibliotekens verksamhet nämns i bibliotekslagen (SFS 2013:801, §7). Digital kompetens bidrar till tillgänglighet och demokrati, och en del besökare är i behov av digital kompetens. För att kunna använda folkbibliotekens olika hemsidor med information, och de digitala medietjänster på olika språk som jag presenterat i kapitel 4 "Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud" krävs en viss digital kompetens från användarna. Men alla medborgare i Sverige kan inte inkluderas i ett behov av digital kompetens. Till exempel, under år 2019 använde 95% av Sveriges befolkning internet (Andersson 2020, s. 12). Det innebär ca en halv miljon svenskar som inte använde internet. Digital kompetens omfattar mer än användning av internet och tillgängligheten för de i behov ska inte ignoreras. Men det utsluter inte att det finns digitalt kompetenta medborgare i Sverige som kan navigera teknik och internet på egen hand. Biblioteksplanerna uttrycker ändå att den digitala kompetensen är ett stort fokusområde vilket innebär tidsåtgång (se Karlskronas, Umeås och Ekerös citat ovan).

Målgruppen för de som är i behov av en utökad digital kompetens kan innefatta personer som tillhör en språklig minoritet. Men inte varenda individ som tillhör en språklig minoritet. Med digital kompetens som ett stort fokusområde antas det att många medborgare, indirekt också de som tillhör språkliga minoriteter, inte är

digitalt kompetenta. När det läggs ned mycket tid på digital delaktighet och andra fokusområden med antagandet att e-medieutbudet är smalt för nationella och icke-officiella minoriteter (och därför inte får fokus), som både Hansson (2019) och Kungliga biblioteket (2018a) skriver om, blir tid också en resurs som tas för given att den ska ägnas åt annat håll. Därmed finns det en risk att det inte finns tillräckligt med tid att fokusera på en utveckling av språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek.

6.2.2 Utbud

Alla biblioteksplaner beskriver hur folkbiblioteken ska erbjuda ett brett, allsidigt och/eller relevant utbud. Ett allsidigt utbud är något som Bibliotekslagen (SFS 2013:801, 6§) fastslår att biblioteken ska tillhandahålla. Ungefär hälften av biblioteksplanerna skriver också att detta innebär olika typer av media:

Biblioteken ska erbjuda ett relevant och uppdaterat medieutbud som präglas av allsidighet och kvalitet.

Helsingborg

På biblioteken finns ett brett mediebestånd med böcker, tidningar, tidskrifter, e-medier, filmer, spel, ljudböcker och talböcker för att inspirera barn och unga att utforska nya intressen och fritidsaktiviteter.

Östhammar

Det görs ett antagande av hälften av biblioteken om vad ett allsidigt utbud innebär då detta begrepp aldrig definieras i biblioteksplanerna och de biblioteken skriver att de erbjuder ett allsidigt utbud. Den andra hälften skriver att ett allsidigt utbud är något de ska erbjuda. Definitionen av ordet allsidig från Nationalencyklopedin (2021a) är “som samtidigt omfattar de flesta områden eller aspekter av betydelse”. De enligt bibliotekslagen (SFS 2013:801, §5) språkliga minoriteterna, som berörs i denna uppsats, är av betydelse då de ska ägnas extra uppmärksamhet av biblioteken. E-medier är också av betydelse eftersom biblioteken själva skriver om en ökad digitalisering (se citat under avsnitt 6.1) och “Svenskarna och internet 2020” (Andersson, Bäck & Ernbrandt 2020, s. 85) belyser e-mediernas ökade popularitet. Biblioteken bör alltså inkludera alla relevanta språk (de prioriterade grupperna), i olika format i den utsträckning som är möjlig. Kapitel 4 “Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud” visar att flera digitala tjänster på andra språk än svenska finns tillgängliga, några av dem gratis. Dessa tjänster nämns sällan i biblioteksplanerna. Oxelösunds biblioteksplan nämner

Världens bibliotek. Tre andra bibliotek skriver om Pressreader och ett till om databaser som leder till e-medier på andra språk. En snabb överblick av bibliotekens hemsidor (vars biblioteksplaner utgör det empiriska materialet) visar att hälften av biblioteken marknadsför Världens bibliotek och två tredjedelar av biblioteken erbjuder Pressreader. Men endast några få skriver om det i sina biblioteksplaner. Trots mer tillgängliggörande av tjänsterna i praktiken än vad som beskrivs i sina biblioteksplaner, är siffran för Världens bibliotek och andra digitala tjänster på många språk fortfarande låg med tanke på att det finns tjänster tillgängliga gratis. Utbudet kan då inte sägas vara allsidigt när det kommer till digitala tjänster på andra språk än svenska för en del av biblioteken, trots att biblioteken påstår det.

6.3 Hur har problemrepresentationen uppstått?

Hur har problemet med ökad digitalisering och inte tillräckligt med resurser för språklig mångfald i folkbiblioteks digitala bibliotek uppstått?

Till att börja med blev de nationella minoriteterna erkända som nationella minoriteter i Sverige av Sveriges regering 1999 (Kungliga biblioteket 2018a, s. 9). De språkliga minoriteterna har funnits i Sverige mycket längre än så, vilket även icke-officiella minoriteter gjort. Språklagen utfärdades 2009 och skriver att de nationella minoritetsspråken ska skyddas och främjas av allmänheten (SFS 2009:600, §8). Utan dessa erkännanden finns det risk att de nationella minoritetsspråken inte hade haft samma rättigheter idag och att enspråksnormen varit starkare i Sverige. Enspråksnormen i Sverige levde kvar från 1800-talet fram till 1950-talet och många av de nationella minoriteterna fick inte lov att prata sina modersmål under den tiden (Otterup 2012, s. 22) Här finns en liknelse till Coopers (2008) artikel om Australiens ursprungsbefolkning som inte fick lov att tala sina språk förrän på 1970-talet. Hanssons, Ahlryd och Vigur (2010) undersökning visade att de nationella minoriteterna inte prioriterades i biblioteksverksamheten under den tiden då undersökningen gjordes. Bibliotekslagen (SFS 2013:801) trädde i kraft 2014 och då blev minoritetsspråk i Sverige prioriterade grupper för biblioteken vilket indikerar på en förändring i arbetet med minoritetsspråk i bibliotekens verksamhet. Immigration är inget nytt förekommande i Sverige men sedan 2010, speciellt mellan 2015-2016, sågs det en ökning på personer bosatta i Sverige som tillhör en icke-officiell minoritet (Kungliga biblioteket 2017). Fler icke-officiella minoriteter i Sverige ledde också till utveckling av bibliotekens verksamhet (Rojas 2017, ss. 150, 153).

De prioriterade grupperna från bibliotekslagen och fler människor att tillgängliggöra verksamheten för har gett biblioteken större utmaningar och krav. Vad biblioteksplanerna beskriver så arbetas det främst med att främja litteratur, aktiviteter och information på andra språk än svenska i det fysiska biblioteket:

Litteratur på olika språk lånas vid behov in från Internationella biblioteket.

Alvesta

Folkbiblioteket ska i sitt medieutbud spegla mångfalden i samhället och tillhandahålla böcker på lättläst svenska, böcker och tidskrifter på andra språk, ordböcker, språkkurser samt erbjuda tillgång till datorer. Biblioteket ska eftersträva att erbjuda kommuninvånarna litteratur på sitt modersmål avgiftsfritt. Biblioteket ska införskaffa ett visst fast bestånd av framför allt barnböcker men även litteratur för vuxna på efterfrågade språk.

Fagersta¹

I och med en ökning i immigration läggs också fokus hos biblioteken på integration i det svenska samhället. Bibliotekspersonalens tid går åt till detta arbete. Inget av detta är negativt men med en ökad digitalisering i samhället ställs ytterligare krav på biblioteken. Kungliga biblioteket (2018a) kom fram till att eftersom målgrupperna för nationella minoriteter är små i vissa kommuner (enligt kommunerna) och folkbiblioteken inte ser en efterfrågan från målgrupperna, så görs ekonomiska val där de nationella minoriteterna inte prioriteras. Om de nationella minoriteterna inte prioriteras i det fysiska biblioteket är det ännu mindre chans att de prioriteras i det digitala. Speciellt med tanke på det smala utbud av e-medier på nationella minoritetsspråk (Kungliga biblioteket 2018a), Elibs smala utbud av litteratur på andra språk än svenska (Klein 2017, s. 195) och att majoriteten av biblioteksplanerna inte beskriver vilka e-tjänster som finns tillgängliga för användning och vilka/hur många språk informationen på folkbibliotekens hemsidor finns tillgängliga på.

---

¹ I sitt digitala bibliotek erbjuder Fagerstas folkbibliotek Axiell Medias app Biblio (2017) men ingen e-litteratur utöver det på andra språk än svenska.

6.4 Vad anses oproblematiskt och vad blir osagt?

Under avsnitt 6.2 skrev jag om att digital kompetens hos låntagare var ett stort fokusområde för biblioteken och att det görs ett antagande att befolkningen är i behov av digital kompetens, likaså de som tillhör språkliga minoriteter. Biblioteken ser det som en viktig funktion i sin verksamhet men de som faktiskt har digital kompetens som tillhör en språklig minoritet utelämnas. Det är inte många av biblioteksplanerna som sammankopplar brist på digital kompetens med språkliga minoriteter men Ekerö och Sandviken skriver:

Äldre- och nyanlända personer är grupper som särskilt beaktas i arbetet med att öka digital kompetens.

Ekerö

Även bland andra grupper [än äldre] t.ex hos utrikes födda finns bristande kompetens i informationsteknik och hur den kan användas för samhällsservice och lärande.

Sandviken

Varför Ekerö och Sandviken riktar sig till just dessa grupper (icke-officiella minoriteter) i relation till digital kompetens framgår inte. Ekerö skriver att nyanlända tas i särskilt beaktande med ökad digital kompetens. Att vara nyanländ definieras vara en person som fått uppehållstillstånd som flykting att bosätta sig i en kommun och omfattas av lagen om etableringsinsatser vilket varar i 2-3 år (Migrationsverket 2020). Nyanländ är man alltså bara i några år. Sandviken skriver istället att utrikesfödda har bristande digital kompetens. Utrikesfödd inkluderar andra immigranter än flyktingar och utrikesfödd är något man är hela livet om man inte flyttar tillbaka till sitt hemland. Biblioteksplanerna nämner inte att det finns de som tillhör de nationella minoriteterna eller icke-officiella minoriteter som redan har digital kompetens.

Personer som tillhör språkliga minoriteter, nationella som icke-officiella, kan dessutom ha bott i Sverige väldigt länge, vara en del av det svenska samhället och möjligheten för att de vill kunna ta del av information på sina modersmål och kunna använda e-medier på sitt modersmål existerar. Dalis (2016, s. 523) informanter berättade att de uppskattade att läsa nöjesläsning på sitt modersmål. Trots att majoriteten av biblioteksplanerna inte gör en koppling mellan digital kompetens och språkliga minoriteter så osynliggörs målgrupperna som är digitalt kompetenta och vill ta del av e-medier på sitt modersmål i biblioteksplanerna. Kalmar, som inte är ett förvaltningsområde för något av de nationella

minoritetsspråken, är det bibliotek i denna undersökning som tydligast poängterar att det krävs mer arbete med det digitala utbudet i förhållande till de prioriterade grupperna enligt bibliotekslagen. Kalmar skriver att e-medier är tillgängliga för de flesta medborgarna men att det finns utveckling kvar att göra:

Digitala medier som e-böcker och e-ljudböcker finns numera lättillgängligt för de flesta invånare. (...) Bibliotekets digitala utbud ska vara tillgängligt och anpassat för de enligt bibliotekslagen prioriterade grupperna. (...) Bibliotekets digitala lösningar ska vara tillgängliga för alla oberoende av förutsättningar.

Kalmar

Något annat som till större del lämnas osagt i biblioteksplanerna är alla digitala tjänster med fokus på andra språk än svenska som redan existerar, några utav dem som nämns i uppsatsens tidigare kapitel 4 ”Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud”. Hade jag bara läst biblioteksplanerna och inte vetat något om hur utbudet såg ut hade jag genom biblioteksplanerna endast fått reda på att några få bibliotek tillgängliggör Pressreader och ett av biblioteken marknadsför Världens bibliotek. Världens bibliotek, nämns av Oxelösunds biblioteksplan men ingen av de andra biblioteksplanerna. Eftersom tjänsten drivs av Malmö stadsbibliotek i samarbete med Stockholms stadsbibliotek och Nasjonalbiblioteket, är det stor sannolikhet att Malmö och Stockholms stadsbibliotek marknadsför tjänsten på sina hemsidor men deras biblioteksplaner är inte en del av det empiriska materialet för denna undersökning. Den snabba överblicken av bibliotekens hemsidor som nämns i avsnitt 6.2.2 visade att fler bibliotek marknadsför några digitala tjänster med e-litteratur på andra språk än svenska än vad som skrivs i biblioteksplanerna. Men det är fortfarande ett lågt antal folkbibliotek som marknadsför gratistjänster i praktiken och det är väldigt få av folkbiblioteken som skriver något om digitala tjänster i biblioteksplanerna.

Internationella biblioteket nämns flest gånger i biblioteksplanerna (Alvesta, Härjedalen, Kumla och Fagersta) men Internationella biblioteket tillhandahåller främst fysisk litteratur på andra språk. Eftersom det skrivs i biblioteksplanerna om att fjärrlåna litteratur från Internationella biblioteket tyder det på att det är det fysiska beståndet biblioteksplanerna syftar på (eftersom de digitala tjänsterna inte behöver fjärrlånas för att få tillgång till dem).

[Härjedalens bibliotek] tillhandahåller litteratur på andra språk och lättläst svensk litteratur. Ett bestånd av framförallt barn- och ungdomslitteratur finns uppbyggt medan de vuxnas behov tillgodoses genom inlån av media från internationella biblioteket (...).

Om Internationella bibliotekets digitala länkar till litteratur på andra språk används så är det inget som skrivs om i biblioteksplanerna. Härjedalens biblioteksplan beskriver dessutom att de lånar in litteratur på andra språk än svenska från Internationella biblioteket, inkluderat litteratur på de nationella minoritetsspråken. Som tidigare beskrivet i “Nulägesbeskrivningen av mångspråkigt digitalt utbud” i kapitel 4 i denna uppsats tillhandahåller inte Internationella biblioteken litteratur på Sveriges nationella minoritetsspråk. Det bör biblioteken vara medvetna om, speciellt om de är förvaltningsområde för ett av de nationella minoritetsspråken, i detta fall de samiska språken, vilket Härjedalen är. Möjligheten för att det är en felskrivning finns men det tyder också på att ytterligare kompetensutveckling kring språkliga minoriteter behövs hos personalen, vilket tidigare forskning också konstaterat (se Hansson et al. 2010; Hansson 2019).

Endast Umeås biblioteksplan skriver att sin hemsida har information på 12 olika språk. Detta nämns inte i de andra biblioteksplanerna; hur tillgängliga deras hemsidor är ur en språklig synvinkel. Härjedalen skriver att sin hemsida har information kring kommunen som kan läsas på lättläst svenska. Kanske är det en självklarhet för folkbiblioteken att deras hemsidor erbjuder information på flera språk men det framkommer inte i deras biblioteksplaner.

De bibliotek som tillhör förvaltningsområden påvisar generellt mer arbete för nationella minoriteter enligt biblioteksplanerna, än de som inte tillhör förvaltningsområden. Dock är det främst för det språk som biblioteken är förvaltningsområdet för. Några av biblioteksplanerna nämner bara hur de ska jobba med just det språk de är förvaltningsområden för, vilket är viktigt, men det finns risk att andra minoritetsspråk åsidosätts.

Oxelösund har ett ansvar att köpa in egen litteratur på språk som finns i kommunen. Oxelösund är del av det finska förvaltningsområdet och därför ska inköp av medier på finska prioriteras.

Oxelösund

Medan stort fokus läggs på det språk som kommunerna är förvaltningsområde för så får inte de andra minoritetsspråken försummas. Befolkningen i kommunerna skiljer sig åt och några språk är större än andra beroende på vilken kommun det talas om. Förvaltningsområden ska främja det språk de ansvarar för men det

innebär inte att det inte finns befolkning som talar ett annat minoritetsspråk i kommunen. Alla minoriteter med sina minoritetsspråk ska ägnas särskild uppmärksamhet enligt bibliotekslagen (SFS 2013:801, §5). Problemrepresentationen i biblioteksplanerna talar för att det inte finns tillräckligt med resurser för språklig mångfald i det digitala. Även om ett fokus och tidsprioritering i verksamheten måste göras för några specifika språk får det inte glömmas bort att det finns fler. Digitala tjänster på andra språk än svenska brukar dessutom inte fokusera på ett endaste minoritetsspråk, utan omfatta flertal (se kapitel 4).

Axiell Medias Elib och dess smala utbud av digitala medier på andra språk än svenska är något som lämnas oproblematiskt i biblioteksplanerna. Biblioteksplanerna beskriver att de erbjuder e-medier till sina låntagare men specificerar inte mer än så. Det framgår inte om det inkluderar någon av de digitala tjänsterna som erbjuder e-medier på andra språk.

Biblioteket erbjuder medier för gratis hemlån eller användning i biblioteket – böcker, ljudböcker, tidningar, cd-skivor med mera, samt tillgång till e-medier.

Mora

Biblioteket ska kunna erbjuda många olika typer av medier förutom den tryckta boken så som tidskrifter, e-böcker, och ljudböcker.

Oxelösund

Elib nämns inte alls men eftersom det är folkbibliotekens främsta distributör av e-medier och folkbiblioteken är i behov av tjänsten (Klein 2019b, s. 54), är det underförstått att Elib är inkluderad i biblioteksplanernas definition av de tillgängliga e-medier de erbjuder. En överblick av biblioteken som ingår i denna undersöknings hemsidor stärker detta, då 20 av 21 använder sig av Elib i sitt digitala bibliotek. Att Elib är den största distributören av e-medier gör att Axiell Media har en sorts monopol över e-boksmarknaden i förhållande till folkbiblioteken. I majoriteten av biblioteksplanerna lämnas det osagt om detta är något som bör ifrågasättas eller potentiellt utvecklas till något annat. I linje med det Klein (2019a, s. 34) skrivit om att Sverige ligger efter i fråga om en nationell digital tjänst i förhållande till Danmark, nämner dock Linköpings biblioteksplan:

Under senare år märks en ökning av läsning i olika digitala format. Utvecklingen bör följas och innovativa samarbeten på regional och nationell nivå är av särskild betydelse inom detta område.

Andra biblioteksplaner nämner samarbeten på nationell nivå också men istället i förhållande till kompetensutveckling. Det är endast Linköping som nämner det i förhållande till den digitala utvecklingen i förhållande till läsning.

Något som också lämnas osagt i tre av biblioteksplanerna är hur biblioteken ska arbeta i verksamheten med de nationella minoriteterna utöver det bibliotekslagen (SFS 2013:801, §5) beskriver om att tillhandahålla litteratur på språken. För det är allt de tre biblioteksplanerna nämner om nationella och icke-officiella minoriteter. Vad de tre biblioteken gör mer i sin verksamhet för de nationella minoriteterna, och vad de strävar efter att utveckla framgår inte.

6.5 Vilka konsekvenser skapas genom problemrepresentationen?

Problemet med språklig mångfald i folkbiblioteks digitala bibliotek representeras vara att digitaliseringen ökar och folkbiblioteken har inte tillräckligt med resurser. Med denna problemrepresentation skapas konsekvenser. Att det inte finns tillräckligt med resurser för språklig mångfald digitalt innebär att bibliotekens nuvarande verksamhet inte är tillräcklig för att nå de språkliga minoriteterna digitalt. I många av biblioteksplanerna beskrivs det att för att verka för demokrati och ge plats till besökarna, så är medborgare välkomna att lämna inköpsförslag:

Bibliotekens utbud styrs genom personalens litteraturbevakning från media och leverantörer samt inköpsförslag från låntagare.

Alvesta

Biblioteksanvändarna har möjlighet att påverka biblioteksbeståndet via inköpsförslag. Stor hänsyn tas till dessa önskemål.

Laholm

Att medborgarna lämnar inköpsförslag är ett sätt för biblioteken att få uppfattning av vad som efterfrågas och vad som är intressant och populärt för befolkningen. Men samtidigt återkommer det till paradoxen som nämns i kapitel 3; syns det inget utbud av medier och information digitalt för en målgrupp så finns det risk att målgruppen inte vet vad som går att fråga efter (Brisander & Rundqvist 2018, ss. 2-3). Då kan det förekomma att dessa målgrupper hämtar sin information och

läsning från annat håll, linje med vad informanterna i Tanackovic, Lacovic och Stanarevics (2011) studie gjorde.

I biblioteksplanerna uttrycks det dock inte att det saknas efterfrågan från någon grupp, språkliga minoriteter inkluderat. Men både Kungliga biblioteket (2018a) och Brisander och Rundqvist (2018) har skrivit om detta problem tidigare; att det måste finnas ett grundutbud för att en målgrupp ska kunna se att de representeras och att de kan efterfråga mer. Samtidigt har biblioteken som deltog i Kungliga bibliotekets (2018a) undersökning inte sett en efterfrågan och därför inte prioriterat grupperna i verksamheten (2018a, s. 33). Även om ansvaret landar på biblioteken kan de dock inte styra allt. Elib, som tidigare nämnt, är stor på marknaden med e-medier, folkbiblioteken är i behov av dem samtidigt som Elib inte är kopplad till bibliotekslagen. Till exempel har inga svenska utgåvor av e-medier i Epubformat funnits på samiska eller romska (Kungliga biblioteket 2020) tidigare och finns det inget utbud att tillhandahålla kan biblioteken inte heller erbjuda det. Klein (2019a, s. 33) har också skrivit att det i nuläget heller inte finns tillräckligt med resurser att skapa en nationell tjänst som styrs internt av biblioteken i Sverige.

Att biblioteken inte når ut till de språkliga minoriteterna digitalt på grund av för lite resurser för språklig mångfald digitalt skapar konsekvensen att minoriteterna hamnar i ett slags digitalt utanförskap. De nationella och icke-officiella minoriteterna kan därmed inte via biblioteken ta del av läsning och informationsinhämtning digitalt på sitt modersmål i större utsträckning. De digitala biblioteken blir inte tillgängliga för de språkliga minoriteterna. Folkbiblioteken ska verka för tillgänglighet för alla och ägna extra uppmärksamhet åt språkliga minoriteter enligt både bibliotekslagen (SFS 2013:801, §2, §5) och UNESCOs folkbiblioteksmanifest (Bibliotekens internationella manifest 2014, s.11). Enligt språklagen (SFS 2009:600, §8) ska de nationella minoritetsspråken främjas. Med tanke på den digitala utvecklingen bör därför minoritetsspråk i Sverige även främjas digitalt och utan ett digitalt främjande för minoritetsspråken så är inte folkbiblioteken fullt tillgängliga för personerna som talar dem.

Otillräckligt med resurser för digital språklig mångfald kan skapa en ond cirkel för både biblioteken och minoriteterna; biblioteken kan inte i nuläget tillhandahålla e-medier på minoritetsspråk i en större utsträckning. I

biblioteksplanerna uttrycks det strävan efter att vidareutveckla folkbibliotekens verksamhet i förhållande till de nationella och icke-officiella minoriteterna:

(...) Folkbiblioteket [ska] se över arbetet med de nationella minoritetsspråken och vidareutveckla arbetet med integration.

Kumla

[Utvecklingsområden:] I arbetet med nya hyllor ska medier på andra språk särskilt beaktas och lyftas fram. Ny i Sverige hyllan ska utökas. I arbetet med nya hyllor ska minoritetsspråk och minoriteters kultur särskilt beaktas och lyftas fram.

Arvika

[Mål/Prioriteringar:] Folkbiblioteken ska skapa samråd med representanter för minoritetsspråken och andra språk för att bättre kunna erbjuda ett relevant och aktuellt mediebestånd på olika språk

Umeå

Men med otillräckliga resurser har biblioteken inte tid eller ekonomi att förbättra situationen och att kompetensutveckla personalen ytterligare i ämnet blir svåruppnåeliga mål. De språkliga minoriteterna hamnar i ett sorts digitalt utanförskap i förhållande till litteraturfrämjande och informationshämtning på sina modersmål. I linje med Tanackovic, Lacovic och Stanarevics (2011) undersöknings informanter finns det risk att minoriteterna inte vänder sig till biblioteken i fråga om information och litteratur digitalt på sina modersmål. Då finns det ytterligare risk att biblioteken inte ser en efterfrågan hos minoriteterna och resurserna prioriteras till annat, trots bibliotekslagens (SFS 2013:801, §5) ord om att ägna extra uppmärksamhet de språkliga minoriteterna, och så börjar cirkeln om. Det påverkar både de språkliga minoriteterna, bibliotekens tillgänglighet digitalt och bibliotekens personal.

6.6 Hur och var har problemrepresentationen fått dominans?

Hur/var har representationen av problemet uppstått, spridits och försvarats? Hur kan det bli ifrågasatt, avslutas och ersättas?

Med en ökad digitalisering och ett samhälle i förändring så behöver biblioteken anpassa sig (se Rojas 2017, ss. 150, 153). I biblioteksplanerna nämns att befolkningen ska få en bättre digital kompetens:

Biblioteken har i uppdrag att öka kunskapen om informationsteknik och möjliggöra för fler att ta del av det digitala samhället. Den allmänna digitala kompetensen behöver ökas i takt med att det offentliga Sverige och andra aktörer alltmer övergår till digitala tjänster.

Östhammar

Det krävs en viss digital kompetens för att kunna använda det digitala biblioteket (och för att navigera i dagens digitala samhälle i allmänhet) så bibliotekens arbete med detta är viktigt. Från vad som kan tolkas av biblioteksplanerna så ägnas en del resurser till att utveckla den digitala kompetensen hos Sveriges befolkning, inte minst tid.

Genom att folkbiblioteken möjliggör att få inköpsförslag från låntagare (och därmed nationella och icke-officiella minoriteter) så läggs ett visst ansvar på besökarna att se till att sina informations- och litteraturbehov nås om det inte redan finns representerat. Att ge medborgare ett sätt att påverka verksamheten är ett sätt för folkbiblioteken att verka demokratiskt enligt bibliotekslagen (SFS 2013:801: §2) och ett sätt att få besökarna att vara aktiva till hur verksamheten till viss del formas. Men det är inte säkert att besökarna kommer be om förändring, och därmed finns det en risk att folkbibliotekens digitala bibliotek inte utvecklas i förhållande till språklig mångfald. Om biblioteken inte erbjuder ett grundutbud kommer paradoxen om efterfrågan och utbud som Brisander och Rundqvist (2018) och Kungliga biblioteket (2018a) beskrivit leva kvar. Att det inte finns tillräckligt med resurser för språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek, som problemet representeras att vara, gör att det inte heller går att erbjuda ett särskilt stort utbud.

Något annat som också folkbibliotekens resurser i förhållande till det digitala biblioteket används till är Axiell Medias Elib. Som tidigare nämnt i uppsatsen spelar Axiell Medias Elib en stor roll i dagens folkbibliotekens digitala bibliotek. Eftersom Elib är störst på den svenska marknaden som producent och distributör av e-litteratur så är folkbiblioteken i behov av dem för att kunna erbjuda sina låntagare ett urval av e-medier. Folkbiblioteken måste av upphovsrättsliga skäl förlita sig på att tillhandahålla digital litteratur genom avtal med Elib (Klein 2019b, s. 52). Avtalet är inte gratis och biblioteken hyr in de titlar de vill tillhandahålla till låntagare i mån av budget (Klein 2019b, s. 52). Elib erbjuder i första hand e-litteratur på svenska med endast ett litet utbud på andra språk, som främst är på engelska (Klein 2017, s. 195), och då blir det inte lätt för folkbiblioteken att tillhandahålla e-litteratur på andra språk än svenska. Biblioteken är medvetna om Elibs låga utbud av e-litteratur på andra språk än

svenska men eftersom Elib dominerar marknaden (Klein 2019b, s. 52) är det svårt för biblioteken att påverka dominansen. Sverige har i nuläget inte tillräckligt med resurser att skapa en nationell tjänst likt Danmarks digitala tjänst eREolen (som grundas på affärsmodeller och avtal direkt med bokförlag) utan att det krävs en stor samverkan på riksnivå (Klein 2019a, s. 33). Men det kräver också andra resurser som tid och ekonomi. Allt detta gör att problemrepresentationen, alltså att digitaliseringen ökar och biblioteken inte har tillräckligt med resurser för språklig mångfald i det digitala, fått dominans och fortsätter leva kvar.

Problemrepresentationen kan ifrågasättas och avslutas på flera sätt. En stor faktor är att det satsat mer på folkbiblioteken ur ett nationellt perspektiv (Klein 2019a, s. 33). Det kan leda till mer samverkan med utomstående aktörer, fler bibliotekarietjänster och därmed mer tid, och ytterligare kompetensutveckling. Allt kan inte lösas samtidigt, men med små steg i taget. Genom initiativ att skapa digitala tjänster med fokus på e-medier på andra språk än svenska (eller också i kombination med svenska som Magiska Skrinet, se avsnitt 4.6) som Världens bibliotek och den nyligen lanserade appen Bläddra² (Kungliga biblioteket 2021) utökas utbudet av e-litteratur på de nationella och icke-officiella minoritetsspråken. Både Dalis (2016) och Tanackovic, Lacovic och Stanarevics (2011) studier visade att minoriteter uppskattar att kunna läsa litteratur och information på sitt modersmål. Om folkbiblioteken dessutom tillhandahåller dessa digitala tjänster blir deras digitala bibliotek mer tillgängliga för de språkliga minoriteterna i Sverige, i relation till minoriteternas modersmål. Folkbiblioteken kan göra detta genom att nämna dem i sina biblioteksplaner (vilket få av de biblioteksplaner i denna undersökning gör, se avsnitt 6.2.2) och marknadsföra dem på sina hemsidor (vilket en del bibliotek redan gör, men långt ifrån alla, se avsnitt 6.2.2.). Om det dessutom görs en satsning på att skapa en nationell digital tjänst för biblioteken där annorlunda affärsmodeller och avtal skapas med bokförlag, likt det Klein (2019a, s. 33) skrivit om andra nationella tjänster i andra länder, är inte folkbiblioteken längre i en låst relation till Elib.

---

² Tjänsten Bläddra nämndes inte i kapitel 4 "Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud" eftersom den lanserats under våren 2021 (Kungliga biblioteket 2021), när det empiriska materialet för denna studie redan samlats in. Det hade inte varit möjligt för biblioteken att nämna tjänsten i biblioteksplanerna eftersom dokumenten skrevs innan tjänsten lanserades. Det hade därför inte heller varit rättvist eller etiskt mot biblioteken att ta upp Bläddra som en av tjänsterna som sällan nämns i biblioteksplanerna men som kan användas till det digitala biblioteket (se avsnitt 6.2.2 och 6.4 i Resultat- och analyskapitlet), i uppsatsen.

7 Diskussion och slutsatser

I detta kapitel diskuteras analysen och de resultat som presenterats i föregående kapitel utefter undersökningens frågeställningar och syfte. Slutsatser för undersökningen presenteras också.

7.1 Diskussion

Syftet med studien har varit att uppmärksamma och belysa språklig inkludering och tillgänglighet på folkbiblioteken utöver det fysiska biblioteket och undersöka hur digitala biblioteks språkliga mångfald får fokus hos folkbibliotek i sina biblioteksplaner. Genom analysen av det empiriska materialet med analysmetoden “What’s the problem represented to be?” har frågeställningarna kunnat besvaras.

7.1.1 Prioriteras språklig mångfald?

Hur prioriterat är den språkliga mångfalden i folkbibliotekens digitala bibliotek enligt deras biblioteksplaner?

I biblioteksplanerna som analyserats framgår det att den språkliga mångfalden i folkbibliotekens digitala bibliotek inte prioriteras tillräckligt mycket. Det beskrivs i majoriteten av planerna att det är något biblioteken har som mål att arbeta med men det är generellt inte tydligt hur de arbetar med det i nuläget (med ett undantag från Oxelösund). I målen för verksamheterna prioriteras den språkliga mångfalden i det digitala mer än vad det beskrivs göra i den redan pågående verksamheten.

21 kommunala biblioteksplaner från totalt 290 kommuner i Sverige är inget stort urval och talar inte för alla Sveriges folkbiblioteks arbete med nationella minoritetsspråk och icke-officiella minoritetsspråk digitalt. Bibliotekslagen är något folkbiblioteken ska utgå från i sitt arbete. Biblioteksplaner är offentliga handlingar, den som vill kan läsa dem, och bör beskriva hur biblioteken ska arbeta i sin verksamhet. Att några biblioteksplaner inte nämner de nationella minoritetsspråken eller icke-officiella minoritetsspråk utöver att det ska ägnas särskild uppmärksamhet i verksamheten utefter bibliotekslagen (ofta citerat i

biblioteksplanerna) är anmärkningsvärt. De nationella minoritetsspråken ska främjas av allmänheten (SFS 2009:600, §8), barn har rätt till sin kultur och att tala sitt modersmål (Unicef 2019) och folkbiblioteken ska enligt UNESCOs internationella folkbiblioteksmanifest “verka för en kontakt mellan olika kulturer och stimulera kulturell mångfald” (Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 12). En utebliven beskrivning ger inte läsaren någon uppfattning om hur verksamheten kring minoritetsspråken ser ut. Möjligtvis finns det fler styrdokument (potentiellt interna) som specificerar arbetet med språkminoriteterna mer men eftersom biblioteksplaner är offentliga handlingar som kan läsas av alla medborgare som kan svenska, bör en beskrivning av verksamhetens arbete finnas med (Kungliga biblioteket u.å., s. 10). Om det inte finns andra styrdokument i verksamheten som specificerar arbetet med minoritetsspråk i Sverige så uppstår frågan hur bibliotekspersonalen ska veta hur de ska arbeta med att inkludera dessa målgrupper i verksamheten.

I Hansson, Ahlryd och Vigurs studie om de nationella minoriteterna från 2010 visar resultatet att de nationella minoriteterna inte är en prioritet i biblioteksverksamheten. Förändringar har skett sedan dess, bibliotekslagen har etablerat de nationella minoriteterna och icke-officiella minoriteter som prioriterade grupper. Digitaliseringen har blivit större och antalet icke-officiella minoritetsspråk har ökat (Jämför Holmström och Jacobsson 2017, s. 132 med ISOF 2020). Nu, 11 år efter studien, visar undersökningen i denna uppsats att de nationella och icke-officiella minoritetsspråken inte får tillräcklig prioritet i folkbibliotekens digitala tjänster enligt folkbibliotekens biblioteksplaner.

Folkbiblioteken kan inte göra allt på en gång och har många fokusområden som de måste prioritera. Språklig mångfald på biblioteken har haft större prioritet i det fysiska beståndet och inom det digitala prioriteras digital kompetens hos medborgare mer (se avsnitt 6.2.1). Som nämnt tidigare i 1.2 Syfte är min avsikt inte att ställa det fysiska och det digitala biblioteket mot varandra, utan de ska samexistera och komplettera varandra. Den språkliga mångfalden i folkbibliotekens digitala bibliotek har stor plats att utvecklas (se Klein 2019b), speciellt när det kommer till de nationella minoritetsspråken (Hansson 2019). Det är inte bara något biblioteken ska behöva ta ansvar för utan det kan ställas krav på den svenska bokmarknaden också.

De två biblioteksplaner och dess mål som varit till större del undantag från resten av materialet har varit Umeå och Kalmar. Umeå är förvaltningsområde för de

nationella minoritetsspråken finska och meänkieli och urfolket samernas språk vilket kan innebära en viss påverkan på varför Umeå har större medvetenhet kring arbetet med språklig mångfald och språklig inkludering. Kalmar, som inte är ett förvaltningsområde för något minoritetsspråk, sticker också ut som ett undantag i analysen, men på ett annorlunda sätt. Kalmars biblioteksplan har flertal problemrepresentationer, men är mer specifika i de mål de vill uppnå. Exempelvis nämner de, som tidigare nämnt under avsnitt 6.4, att sitt digitala utbud ska vara anpassat efter de prioriterade grupperna, vilket ingen annan biblioteksplan utifrån det empiriska materialet i denna uppsats tar upp så specifikt.

Både Hansson (2019), Klein (2019b) och Kungliga biblioteket (2018a) poängterar bristen på e-medier på de nationella minoritetsspråken vilket hindrar biblioteken att arbeta med frågan i verksamheten. Denna uppsats belyser dock att, om än fortfarande en aning smalt, det finns digitala tjänster att erbjuda medborgarna men bibliotekens beskrivning av sitt arbete med det i nuläget är nästintill obefintlig.

Till en början av analysen kom jag fram till en annan representation av problemet än den som presenteras i Resultat- och analyskapitlet. Jag såg då att problemet representerades som att folkbiblioteken inte prioriterade de prioriterade grupperna (i förhållande till språk; nationella minoriteter och icke-officiella minoriteter) inom sina digitala bibliotek. Det kändes dock inte som en fullständig analys av biblioteksplanerna. Jag insåg att denna första problemrepresentation till viss del påverkades av mina egna antaganden sedan tidigare, om hur situationen med språklig mångfald i det digitala potentiellt såg ut hos folkbibliotek. Istället för att hålla fast vid den representationen av problemet gick jag tillbaka till mitt oreducerade material för att se om det fanns mer att inkludera inför reduceringen av materialet i förhållande till ämnet. Jag kan fortfarande till viss del anse att folkbiblioteken inte fullständigt prioriterar språklig mångfald i sina digitala bibliotek men genom att ge analysen mer tid och återgå till det oreducerade materialet visade det sig att det beror på flera olika faktorer som gör att de hindras i sitt arbete med frågan.

7.1.2 Vad är problemet?

Hur representeras problemet med 'språklig mångfald i folkbiblioteks digitala bibliotek' i folkbiblioteks biblioteksplaner?

Det sätt som folkbiblioteken genom sina biblioteksplaner representerar problemet är att digitaliseringen ökar och det finns inte tillräckligt med resurser i form av tid, ekonomi, samverkan, kompetens och tjänster för språklig mångfald i folkbibliotekens digitala bibliotek. Från analysen av biblioteksplanerna går det också att utläsa att biblioteken beskriver sitt arbete med digital kompetens som ett viktigt fokusområde inom sina digitala bibliotek. Medier på de nationella minoritetsspråken och icke-officiella minoritetsspråken får mest fokus inom det fysiska biblioteket (se avsnitt 6.2.1). Med en ständig ökad digitalisering i vårt samhälle kommer det alltid finnas ett behov av utökning av digital kompetens för en del medborgare. Men de som redan besitter en viss digital kompetens får inte glömmas bort. Trots att digital kompetens och medier och information på minoritetsspråk i det fysiska biblioteket får mest fokus, kan en del av det fokuset med fördel skiftas över till att göra de digitala biblioteken mer tillgängliga i förhållande till språk. Intresset för e-medier ökar (Andersson, Bäck & Ernbrandt 2020, s. 85) och det finns intresse att läsa e-medier utöver det som finns tillgängligt på svenska (Klein 2017, s. 195).

7.1.3 Vad får problemrepresentationen för konsekvenser?

Konsekvenserna av problemrepresentationen gör att biblioteken riskerar att inte vara tillgängliga för alla, i det här fallet digitalt och att det skapar ett digitalt utanförskap för de nationella och icke-officiella minoriteterna. Att det inte finns tillräckligt med resurser påverkar både de språkliga minoriteterna, bibliotekens tillgänglighet digitalt och bibliotekens personal. Otillräckliga resurser gör att biblioteken inte lever upp till bibliotekslagens ord om tillgänglighet helt och hållet. Tillgänglighet är en viktig aspekt för biblioteken och bibliotekens tjänster ska vara till för alla enligt UNESCOs och IFLAs internationella folkbiblioteksmanifest (Bibliotekens internationella manifest 2014, s. 11). Utan tillräckligt med resurser blir det också svårt att uppnå mål om vidare kompetensutveckling angående de nationella och icke-officiella minoriteterna för personalen. Om de språkliga minoriteterna inte ser sig representerade i folkbibliotekens digitala bibliotek, finns det risk att de inte söker sig till folkbiblioteken, folkbiblioteken ser inte intresse från målgrupperna, resurserna prioriteras på andra fokusområden och den tidigare nämnda cirkeln (se avsnitt 6.5) lever vidare.

Bokförlagen har en stor roll när det kommer till det digitala utbudet av medier på andra språk än svenska. Trots biblioteksinitiativen som Världens bibliotek och

nyligen utgivna Blåddra, kommer bokförlagen fortsätta att ha makt över det största utbudet om inte saker förändras. Bokförlagen har inte samma krav på sig från bibliotekslagen som folkbiblioteken har och biblioteken kan behöva ta ett eget initiativ som Klein (2019a) föreslår och inte låta Axiell Media distribuera majoriteten av e-litteratur. Istället kan en biblioteksägd infrastruktur med avtal och affärsmodeller tillsammans med bokförlagen som gör att biblioteken inte blir beroende av privata aktörer skapas om initiativ tas på riksnivå (Klein 2019a). Initiativ från olika håll finns redan tillgängliga, som sett i kapitel 4 "Nulägesbeskrivningen av mångspråkigt digitalt utbud" och flera folkbibliotek behöver marknadsföra dessa digitala tjänster mer både i sin beskrivning av verksamheten (biblioteksplaner) och i praktiken.

7.2 Övriga reflektioner

Av de 21 kommunala biblioteksplaner som valdes ut som empiriskt material för denna undersökning visade sig 8 tillhöra kommuner som är förvaltningsområden för antingen samiska, finska och/eller meänkieli. Två av kommunerna är förvaltningsområden för meänkieli, två för samiska och sju stycken kommuner är förvaltningsområden för finska. Umeå är förvaltningsområde för alla tre språken och Kalix för meänkieli och finska. Det innebär att personerna som tillhör dessa nationella minoriteter och urfolk har rätt till information på sitt språk från förvaltningsmyndigheter, äldreomsorg, förskola och domstolar (Socialstyrelsen 2019). Att välja ut biblioteksplaner från kommuner som tillhör förvaltningsområden var inte något som ingick i urvalet av styrdokument och att det blev ca en tredjedel av det empiriska materialet skedde av en slump. Det skapade dock en kontrast i analysen; de bibliotek som tillhör ett förvaltningsområde för något av de tre av fem nationella minoritetsspråken visade sig arbeta mer med frågor kring de nationella minoritetsspråken (om än mest fokus på det språk de är förvaltningsområde för).

Den tidigare forskningen och litteraturgenomgången som görs i kapitel 3 kan också diskuteras. En av studierna (Hansson et al. 2010), är 11 år gammal i skrivande stund och bibliotekslagen har angett de nationella minoriteterna som prioriterad grupp sedan dess, vilket innebär förändring i biblioteksverksamheten. Coopers (2008) artikel och Tanackovic, Lacovic och Stanarevics (2011) studie skrevs också för flera år sedan. Samtida litteratur liksom litteratur som är äldre skapar dock en förståelse för hur situationen varit tidigare och hur den är nu. Mycket av litteraturen kommer från Kungliga biblioteket vilket har varit en

betydelsefull källa för min undersökning men gör inte det tidigare materialet så mångfaldigt. Klein och Hansson är också namn som förekommer mer än en gång. Återigen har det varit viktiga källor för min undersökning men litteratur och tidigare forskning från ännu fler personer och synvinklar hade kunnat skapa mer djup i denna undersökning.

7.2.1 Metodreflektion

Metoden "What's the problem represented to be?" har varit en bra utgångspunkt för denna undersökning eftersom den är utformad att analysera styrdokument och det är det jag valt att undersöka. Dock var den inte fullständigt tillräcklig för min undersökning, eftersom jag valde att avvika en aning från metoden för att kunna källhänvisa till nulägesbeskrivningen (se kapitel 4) i analysen. Detta är inte något Bacchi (2009, s. xix) anser att man ska göra men jag ansåg det nödvändigt för att berika min undersökning och kunna uppnå undersökningens syfte och diskutera frågeställningarna.

Metoden fokuserar på att granska policydokuments problemrepresentationer och för att dra slutsatser om problemrepresentationen analyseras materialet "baklänges" (Bacchi 2012, s. 4). Jag upplever att vårt samhälle idag är problemlösningorienterat och att använda en metod som analyserar från ett annat perspektiv, hur problem istället representeras, har varit en utmaning. Eftersom problemlösning är en norm för mig har det varit svårt att inte avvika från hur jag har behövt tänka med analysmetoden emellanåt. Det har varit utmanande men nödvändigt för undersökningen att analysera utefter Bacchis WPR-metod.

De olika kommunernas biblioteksplaner ser annorlunda ut och att analysera 21 biblioteksplaner utifrån analysens sex frågor har också varit en utmaning då alla folkbiblioteken uttrycker sig olika, använder olika format och är olika detaljrika i beskrivningen av sin verksamhet. Hade undersökning gjorts med annat empiriskt material, exempelvis intervjuer, hade resultatet blivit annorlunda och undersökningen hade blivit en annan. Även skillnad i materialet för denna undersökning, andra biblioteksplaner än de som valdes, hade kunnat ge ett någorlunda annat resultat. Exempelvis om endast biblioteksplaner från förvaltningsområden hade inkluderats i undersökningen hade resultatet potentiellt skiljt sig en aning.

7.3 Slutsatser

Folkbiblioteken har många uppdrag i vårt samhälle vilket är något biblioteksplanerna definitivt visar. Det kan vara svårt att navigera genom allt, speciellt om det inte finns tillräcklig kompetens och resurser inom biblioteksverksamheten för att bidra till allt. Utan tillräckligt med resurser måste prioriteringar i verksamheten göras och de olika uppdragen för biblioteken görs i mån av resurser. Att det finns digitala tjänster som lyfter fram språklig mångfald visar kapitel 4 "Nulägesbeskrivning av mångspråkigt digitalt utbud" som gjorts i denna studie. Nulägesbeskrivningen som jag gjort innehåller heller inte allt som finns tillgängligt utan är ett urplock av de tillgängliga tjänster som finns. Kanske är det för tidigt att kräva ytterligare från folkbiblioteken när de redan har mycket ansvar och många krav att leva upp till. Samtidigt måste det förstås att de nationella och icke-officiella minoriteterna inte lever utanför det svenska samhället. Människor som inte har digital kompetens finns överallt, oavsett etnicitet eller språkgrupp. Det går inte att utgå från att de som tillhör språkliga minoriteter i Sverige inte är digitalt kompetenta. Dessa grupper vill kanske också ha möjligheten att lyssna på exempelvis en digital ljudbok, fast på sitt modersmål, genom biblioteket.

Det övergripande syftet med studien har varit att uppmärksamma och belysa språklig inkludering och tillgänglighet på folkbiblioteken utöver det fysiska biblioteket och det mer specifika syftet att undersöka hur digitala biblioteks språkliga mångfald får fokus hos folkbibliotek i sina biblioteksplaner. Min undersökning riktar sig till hur biblioteken beskriver sin verksamhet med språklig mångfald i de digitala biblioteken i sina biblioteksplaner. Analysen visar att biblioteksplanerna inte beskriver den nuvarande verksamheten med digital språklig mångfald i särskild stor utsträckning. Biblioteken gör vad de kan med de resurser de har men analysen i relation till litteraturgenomgången tyder på två framträdande saker. För det första har biblioteken en otroligt viktig roll i samhället och eftersom samhället och biblioteken utvecklas behövs mer ekonomiska resurser för fortsatt arbete. De språkliga minoriteterna får inte bli åsidosatta i en del av verksamheten (det digitala) bara för att de inkluderas i en annan (det fysiska biblioteket). För det andra behövs en förändring i den digitala bokmarknaden i Sverige, precis som Klein (2019a) skriver om. Det behövs utvecklas en annorlunda plan eller strategi för att inte biblioteken endast ska behöva förlita sig på Axiell Media som distributör för majoriteten av e-medier. Axiell Media behöver inte följa bibliotekslagen men eftersom folkbiblioteken

behöver det, måste biblioteken ställa krav på bokförlagen och distributörerna eller gå en annan väg för att alla lika rätt till tillgänglighet i digitala bibliotek.

7.3.1 Framtida forskning

Denna uppsats är endast en småskalig undersökning på masternivå om hur den språkliga mångfalden representeras i folkbiblioteks digitala bibliotek. Personligen anser jag att mer behöver utvecklas i frågan om hur den språkliga mångfalden i det digitala ser ut hos folkbiblioteken i Sverige och att det kan behövas mer forskning kring ämnet och tillhörande områden.

Framtida forskning kan exempelvis göras på utvecklingen av utgivning av litteratur på andra språk än svenska där bokförlag i Sverige är informanter. I linje med Tanackovic, Lacovic och Stanarevics (2011) undersökning kan det också göras forskning på efterfrågan av digital litteratur på andra språk än svenska och tillgång till digital information hos de personer som tillhör en språklig minoritet i Sverige. Med det sagt anser jag dock att biblioteken har ett ansvar att tillhandahålla digital litteratur och information utan efterfrågan på andra språk än svenska för att sedan se om ytterligare efterfrågan uppstår. Fokus kan också ägnas de som är bosatta i Sverige sedan länge (både nationella och icke-officiella minoriteter) eller har föräldrar som har ett annat modersmål än svenska. Forskning med folkbiblioteken som informanter med intervjuer som metod kan också göras, med frågor kring hur de jobbar i praktiken med språklig mångfald i sina digitala bibliotek. Det kan ge en annan bild av situationen. Undersökningen i denna uppsats fokuserade på folkbibliotekens biblioteksplaner vilket gav ett resultat. Att intervjua folkbiblioteken kan ge ett annat resultat, även om de två kan ha likheter, och utöka forskningskonversationen och vetenskapen kring ämnet språklig mångfald i digitala bibliotek.

Litteraturförteckning

Andersson, Jenny (2020). *Svenskarna och internet 2019*. Stockholm: Internetstiftelsen.

Andersson, Jenny, Bäck, Jacob & Ernbrandt, Therese (2020). *Svenskarna och internet 2020*. Stockholm: Internetstiftelsen.

Bacchi, Carol (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?* Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson.

Bacchi, Carol (2010). Foucault, Policy and Rule: Challenging the Problem-Solving Paradigm. Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet, Aalborg. *FREIA's tekstserie*, 74. DOI: 10.5278/freia.33190049 48

Bacchi, Carol (2012). Why Study Problematizations? Making Politics Visible. *Open Journal of Political Science*, 2, ss. 1-8. DOI: 10.4236/ojps.2012.21001

Bibblix (2016). <https://bibblix.se/>

Biblio (2017). <https://www.axiellmedia.com/bibliotekstjanster/biblio/>

Biblioteken Örnsköldsvik (2021). <https://bibliotek.ornskoldsvik.se/web/arena/e-bocker>

Bibliotekens internationella manifest. (2014). Stockholm: Svensk biblioteksforening.

Boréus, Kristina (2011a). Texter i vardag och samhälle. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Stockholm: Liber AB.

Boréus, Kristina (2011b). Diskursanalys. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Stockholm: Liber AB.

Brisander, Cecilia (2018). *Många sätt att vara människa på: folkbibliotek och nationella minoriteter*. Stockholm: Kulturförvaltningen.

Brisander, Cecilia & Rundqvist, Elisabet (2018). "Varför så svårt? Om nationella minoritetsspråk på kommunala bibliotek." *Mötesplats Profession-Forskning*.

Cooper, Debra (2008). Sustaining language diversity: the role of public libraries. *APLIS*, 21(1), ss. 28-32. DOI: 10.3316/ielapa.009291573680873

Dali, Keren (2016). Readers' histories as a way of studying and understanding multicultural library communities. *Library Review*, 65(8/9), ss. 519-534. DOI: 10.1108/LR-04-2016-0035.

Den europeiska kodexen för forskningens integritet (2018). Berlin: ALLEA - All European Academies.

Ehrsköld, My (2020). *Språklig mångfald i det digitala biblioteksbeståndet* [internt dokument]. Paper. Lund.

Ehrsköld, My (2021). *Språklig mångfald i det digitala beståndet på folkbibliotek* [internt dokument]. Forskningsplan. Lund.

Fingal, Karin (2016). *Sverigefinnars historia*. <https://www.minoritet.se/jord-och-bergsbruk-lockade-till-invandring>

Fichtelius, Erik, Persson, Christina & Enarson, Eva (2019). *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Hanell, Fredrik (2018). What is the "problem" that digital competence in Swedish teacher education is meant to solve?, *Nordic Journal of Digital Literacy*, (03), ss. 137–151. DOI: 10.18261/issn.1891-943x-2018-03-02.

Hansson, Joacim (2019). *Recognising the other through promotion of reading, collection development and communal collaboration: rural public libraries in the*

far-north of Sweden and their relation to the indigenous Sámi population.

Ljubljana: Ljubljana University Press.

Hansson, Joacim, Ahlryd, Sara & Vigur, Lotta (2010). *Biblioteken och de nationella minoriteterna: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*. Stockholm: Svensk biblioteks förening.

Hedemark, Åse & Börjesson, Lisa (2014). Att använda en plan – fenomenet biblioteksplaner och begreppet användning problematiserat. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 17 (1), ss. 93-113.

Holmström, Fredrik & Jacobsson, Maria (2017). Stad och land. Den demografiska utvecklingen och dess konsekvenser för biblioteken. I Fichtelius, Erik, Enarson, Eva, Hansson, Krister, Klein, Jesper & Persson, Christina. (red.), *Den femte Statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungliga Biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Internationella biblioteket (2021a). <http://mlc.interbib.se/sv/att-anvanda-biblioteket/internationella-bibliotekets-media>

Internationella biblioteket (2021b). <http://mlc.interbib.se/sv/arkiv/fria-e-resurser>

ISOF (2020). Institutet för språk och folkminnen. *Språken i Sverige*. <https://www.isof.se/om-oss/for-dig-i-skolan/sprak-for-dig-i-skolan/spraken-i-sverige.html>

ILT inläsningstjänst (2021). <https://www.inlasningstjanst.se/tjanster-for-larare/polyglutt-skola/>

Jones, Elisabeth (2017). The Public Library Movement, the Digital Library Movement, and the Large-Scale Digitization Initiative: Assumptions, Intentions, and the Role of the Public, *Information & Culture: A Journal of History*, 52(2), ss. 229–263. DOI:10.1353/lac.2017.0009.

Klein, Jesper (2017). Folkbiblioteken vs. den digitala bokmarknaden. I Fichtelius, Erik, Enarson, Eva, Hansson, Krister, Klein, Jesper & Persson, Christina. (red.), *Den femte Statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungliga Biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Klein, Jesper (2019a). Internationell utblick. I Klein, Jesper & Thorslund, Ewa (2019). *Biblioteket i skyn: nationella digitala bibliotekstjänster*. Kungliga biblioteket.

Klein, Jesper (2019b). Digitala bibliotekstjänster i Sverige - nulägesbeskrivning. I Klein, Jesper & Thorslund, Ewa (2019). *Biblioteket i skyn: nationella digitala bibliotekstjänster*. Kungliga biblioteket.

Kulturutskottet (2013). *En bok är en bok är en bok? - en fördjupningsstudie av e-böckerna idag*. Stockholm: Sveriges riksdag.
<https://data.riksdagen.se/fil/F358F77F-BAD8-4B71-8F86-B9D0140A80F0>

Kungliga biblioteket och Svensk biblioteksörening (2011). *När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett biblioteksperspektiv*.
<http://www.kb.se/dokument/aktuellt/eboksutredningen.pdf>

Kungliga biblioteket (2017). *Migration och språklig mångfald: bibliotekens roll i det flerspråkiga samhället*. Stockholm: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Kungliga biblioteket (2018a). *Biblioteken och de nationella minoritetsspråken: en lägesbeskrivning*. Stockholm: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Kungliga biblioteket (2018b). *Träffpunkt biblioteksplaner - uppföljning enligt §18*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Kungliga biblioteket (2020). <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2020-01-23-lasapp-med-litteratur-pa-sveriges-nationella-minoritetsprak.html>

Kungliga biblioteket (2021). *Nu lanserar vi läsappen Bläddra*.
<https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2021-04-20-nu-lanserar-vi-lasappen-bladdra.html>

Kungliga biblioteket (u.å.). *Biblioteksplan 2.1*.
<https://www.kb.se/download/18.2d42b28e16b415de147f3c/1611326768393/Bibli>

oteksplan-2.1-2017-dnr-2017_525.pdf

Legimus (2021a). <https://www.legimus.se/102575/talbocker-pa-andra-sprak>

Legimus (2022b). <https://www.legimus.se/207480/bli-lantagare>

Lindsköld, Linnéa (2010). *What's the "problem" represented to be in the Swedish state support to fiction?* <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-6419>

Manderman, Charlotte (2021). *Om jiddisch*. <https://www.minoritet.se/om-jiddisch>

Migrationsverket (2020). *Nyanländ person*.

<https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Statlig-ersattning/Personer-kommuner-och-regioner-kan-fa-ersattning-for.html>

MTM. Myndigheten för tillgängliga medier (2021a). <https://www.mtm.se/var-verksamhet/>

MTM. Myndigheten för tillgängliga medier (2021b). <https://www.mtm.se/var-verksamhet/legimus/>

MTM. Myndigheten för tillgängliga medier (2021c). <https://www.mtm.se/var-verksamhet/talbocker/>

Nationalencyklopedin (2021a). *Allsidig*. <https://www.nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/allsidig>

Nationalencyklopedin (2021b). *Mångkulturell*.

<https://www.nese.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/m%C3%A5ngkulturell>

Otterup, Tore (2012). Flerspråkighet som rikedom. I Atlestam, Ingrid & Myhre, Randi (red.). *Det mångspråkiga biblioteket: en nödvändig utopi*. Lund: BTJ förlag.

Pressreader (2021). <https://www.pressreader.com/catalog>

Kulturdepartementet (1999). *Nationella minoriteter i Sverige* (Regeringens proposition 1998/99:143). Stockholm: Regeringskansliet.

Kulturdepartementet (2013). *Ny bibliotekslag* (Regeringens proposition 2012/13:147). Stockholm: Regeringskansliet.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Stockholm: Liber AB.

Rojas, Carlos (2017). Bibliotekens roll för integration och språklig mångfald. I Fichtelius, Erik, Enarson, Eva, Hansson, Krister, Klein, Jesper & Persson, Christina. (red.), *Den femte Statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungliga Biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Samer.se (2021a). <http://www.samer.se/missionen>

Samer.se (2021b). <http://www.samer.se/1042>

SFS 2009:600. *Språklag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2010:630. *Lag om regionalt utvecklingsansvar*. Stockholm: Finansdepartementet SFÖ.

SFS 2010:943. *Lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2010:1408. *Lag om ändring i regeringsformen*. Stockholm: Justitiedepartementet L6.

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2018:1367. *Lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2019:938. *Lag om ändring i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2019:961. *Lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801)*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Socialstyrelsen (2019). *Nationella minoriteter*. <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/nationella-minoriteter/>

Stadsbiblioteket i Uppsala (2021). <https://bibliotekuppsala.se/web/arena/biblio>

Svenska Tornedalingars Riksförbund Tornionlaaksolaiset (2020). <https://www.str-t.com/pressmeddelande-tornedalingar-kvaner-och-lantalaiset-kraver-urfolksstatus/>

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik 1 (2017). *Nästa steg? Del 1: förslag för en stärkt minoritetspolitik*. (SOU 2017:60) Stockholm: Wolters Kluwer.

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik 2 (2017). *Nästa steg? Del 2: förslag för en stärkt minoritetspolitik*. (SOU 2017:88). Stockholm: Wolters Kluwer.

Sveriges radio (2021). <https://sverigesradio.se/artikel/6290260>

Tanackovic, Sanjica. F., Lacovic, Darko & Stanarevic, Snjezana (2011). Small scale study on linguistic diversity and public libraries in Croatia. *New Library World*, 112(11/12); ss. 513-531. DOI: 10.1108/03074801111190400

Unicef (2019). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten> [2021-03-16].

Världens bibliotek (2021). <https://varldensbibliotek.se/>

Wallén, Christine (2014). *E-resursernas påverkan på universitets- och högskolebiblioteken – en historia om IT, infrastruktur och makt*. Stockholm: Kungliga Biblioteket.

http://www.kb.se/Dokument/Samverkan/E_resursernas_p%C3%A5verkan_1.pdf

Bilaga 1

Biblioteksplaner

(1) Kalix kommun 2020-2024, Region Norrbotten.

<https://norrboten.se/publika/ku/nblb/Biblioteksplaner/Kalix%20biblioteksplan%202020-2024.pdf> [hämtad 2021-02-12].

(2) Umeå kommun 2020-2023, Region Västerbotten.

<https://www.umea.se/download/18.27a2de8b172da059ace1bcc/1596628417340/Biblioteksplan%20f%C3%B6r%20Ume%C3%A5%20kommun%202020-2023.pdf> [hämtad 2021-02-12].

(3) Härjedalens kommun 2020- 2024, Region Jämtland Härjedalen.

<https://www.herjedalen.se/download/18.745c2e491754550c5561f18/1603283838178/Biblioteksplan%202020-2024.pdf> [hämtad 2021-02-12].

(4) Härnösand 2019 – 2022, Region Västernorrland.

<https://www.harnosand.se/download/18.2fcd80ff169de269205362dc/1554445125235/Biblioteksplan%202019%20-%202022.pdf> [hämtad 2021-02-10].

(5) Sandvikens kommun 2019-2024, Region Gävleborg.

https://sandviken.se/sitevision/proxy/kommunpolitik/lokalaforeskrifterochstyrdokument/policyprogramplanerochriktlinjer.4.22b5b38f1729d64886133da5.html/svid12_22b5b38f1729d64886133dae/1104548425/CMSFiles/policy_program_planer_och_riktlinjer/policy_program_planer_och_riktlinjer/biblioteksplan_for_sandvikens_kommun_20192024.pdf [hämtad 2021-02-12].

(6) Mora kommun 2020-2022, Region Dalarna.

<https://morakommun.se/download/18.77bad93616ed5268a1c1a147/1576057928036/Biblioteksplan%20Mora%20folkbibliotek%202020-2022.PDF> [hämtad 2021-02-12].

(7) Arvika biblioteksplan 2021-2024, Region Värmland.

<https://www.arvika.se/kommunochpolitik/planerochstyrdokument/forfattningssamling/internariktlinjer/biblioteksplan.4.6b51ef5c153add4207dbba9e.html> [hämtad 2021-02-12].

(8) Kumla kommun 2020-2024, Region Örebro län.
<https://www.kumla.se/download/18.63f887481746db1fdf63cf84/1608290123149/Biblioteksplan%202020-2024%20> [hämtad 2021-02-26]

(9) Fagersta kommun 2019-2022, Region Västmanland.
<https://www.fagersta.se/download/18.7f0158e4176840aa3311cf1c/1608712441289/Biblioteksplan%202019-2022.pdf> [hämtad 2021-02-10].

(10) Östhammars kommun 2019-2022, Region Uppsala.
<https://www.osthammar.se/globalassets/dokument/planer/bilaga-10-kf--146.pdf> [hämtad 2021-02-10].

(11) Ekerö kommun 2019-2023, Region Stockholm.
<https://bibliotek.ekero.se/sv/content-page/biblioteksplan-2019-2023> [hämtad 2021-02-10].

(12) Oxelösunds kommun 2021-2023, Region Sörmland.
<https://www.oxelosund.se/download/18.76e947941771b22cae81733/1611140098609/Antagen%20biblioteksplan%202021-2023.pdf> [hämtad 2021-02-11].

(13) Trollhättans stad 2020-2023, Västra Götalandsregionen.
<https://www.trollhattan.se/globalassets/dokument/uppleva-och-gora/kultur/trollhattans-biblioteksplan-2020-2023.pdf> [hämtad 2021-02-11].

(14) Linköping kommun 2020- 2024, Region Östergötland.
<https://sammantraden.linkoping.se/committees/kultur-och-fritidsnamnden/kultur-och-fritidsnamndens-sammantrade-32701> [hämtad 2021-02-11].

(15) Laholms kommun 2020-2023, Region Halland.
<https://www.laholm.se/globalassets/upload/kultur--och-utvecklingsnamnd/biblioteket/lankar/biblioteksplan-2020-2023.pdf> [hämtad 2021-02-10].

(16) Nässjö kommun 2021 – 2024, Region Jönköpings län.

<https://www.bibliotek.nassjo.se/web/arena/biblioteksplan> [hämtad 2021-02-10].

(17) Kalmar stadsbibliotek 2020 – 2025, Region Kalmar län.

<https://bibliotek.kalmar.se/web/arena/biblioteksplan-och-medioplan> [hämtad 2021-02-10].

(18) Alvesta kommun 2019 - 2021, Region Kronoberg.

<https://www.alvesta.se/globalassets/biblioteksplan-for-alvesta-kommun-2019-2021.pdf> [hämtad 2021-02-10].

(19) Region Gotland 2019 - 2021, Region Gotland.

<https://www.gotland.se/96980> [hämtad 2021-02-10].

(20) Karlskrona kommun – stadsbibliotek 2020 – 2024, Region Blekinge.

<https://www.karlskrona.se/kommun-och-politik/sa-fungerar-kommunen/forfattningssamling/styrande-dokument/> [hämtad 2021-02-10].

(21) Helsingborg - stadsbibliotek 2020 – 2023, Region Skåne.

<https://www.bibliotekfh.se/sv/library-page/helsingborgs-stadsbibliotek> [hämtad 2021-02-10].